

Лезги газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!

1920-йисалай акъатзава

N 7 (10912) хемис 13-февраль, 2020-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

11-февралдиз Дагъустандин Къил Владимир Васильева республикадин законар акъуддай, кар къилиз акъуддай ва муниципалный властдин органрин руководителрин иштираквал аваз нубатдин совещание тухвана. Идан гъакъиндай “Лезги газетдиз” РД-дин Къилин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъди хабар гана.

Совещанидал килигайбурун арада Дагъустан Республикада эцигна акъалтлар тавунтай объектин къадар тъмиларунин серенжемиз талукъ месэлани авай. Асул доклад авур РД-дин Гъукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Гъажимегъамед Гъульсейнова къейдна: “2019-2020-йисара чна 109 объект эцигунин къалахар финансамишун башламиш хъувун фикирдиз къачунтай. Ведомстворин уртах комиссияди тухтай къалахардин нетижада санлай къачурла, 42,99 миллиард манатдин къимет авай, эцигна акъалтлар тавунтай 2166 объект авайди дуздал акъудна. Исятда тухузтай инвентаризациядин нетижада агаънавай сифтедин делилрап аласлу яз, 1163 объект, эцигна къутягъ тавунтайбай яз сиягъдикай худун мумкин я. Новолак райондин лак агаъалияр масаниз къучарунин ва Ауховский район арадал хуунин месэлайрай РД-дин Гъукуматдин Управленидихъ эцигна акъалтлар тавунтай 915 объектдикай ибарат реестр авай. Абурукай 666 объект, реестрдикай худун, списатун герек я. РД-дин Минстройда эцигна акъалтлар тавунтай 307 объект ава, 41 объект гъеле давамаруналди, Гъажимегъамед Гъульсейнова инвентаризациядин важиблувилин гъакъиндай ма-лумарна. “Исятда заз республикадин властдин органрин ва абурун гъучивилик квай идараирин къиле авай къасирхъ, районрин ва шегъерин муниципалный тешкилатин къилерихъ элкъвена лугъуз къланзайвал, эцигунар къиле тухузтай гъар са къурлушди акъалтлар тавунтай объектин инвентаризация тухунин къалахардин къутягъун лап важиблу я. Талукъ тир документар 1-апрелданди чарасуз яз агаъарун герек я. Вирибурухъ РД-дин Минфинди тестикъарнавай къилдин график ава”.

Гъ.Гъульсейнова эцигна акъалтлар тавунтай са жерге объектар тайин макъсаддин федеральный программайрай (“Россиядин Къиблепад” ва “Яшайишдин къваллер”) финансамишайдакай лагъана. Абури эцигунин къалахар алай вахтунда акъвазарнава: талукъ тирвал, алай вахтунда чахъ 7 миллиард манатдин къимет авай ахтин саки 10 объект ава. Ихтилат Дагъустандин Огнидин, Хасавюртдин, ишлемишдай ятар михы хъийдай, Буйнакскдин, Избербашдин, Махачкаладин канализациядин объектарий физва. Идайлай гъеъри, и сиягъдик Ахчегъерин хъуре авай азархана, Къизилортдин аялар хадай отделенини ква ва икл мад”.

“Къун вице-премьерди инал яшайишдин жигъетдай гъикъван важиблу объектин тъварар къунватла килиг. Абурун са къадар пай чна финансамишунин къалахардин башламишава. И кар ийидай мумкинвал чаз бюджетдин къазанжияр артухарунин барадай чна тухтай къалахардин гузва. Къе веревирдзаяв вири месэлайр чна гъялда – гъялиз тежедай месэлайр авайди туш! Кланзайди чна жуван хиве авай везифаяр къилиз акъудун я. Къун гъикъван къадар пулдин таъкъатар ишлемиш тавуна амуънаватла килиг. Эгер чун квехъ газаз санал къалахарз эгеччиначиrtle, а пулдин таъкъатар мад гъикъван гагъда кардик кутун тавуна амуънаватла, лугъуз хъун мумкин туш”, - къейдна Владимир Васильева.

Вичин доклад давамаруналди, Гъажимегъамед Гъульсейнова инвентаризациядин важиблувилин гъакъиндай ма-лумарна. “Исятда заз республикадин властдин органрин ва абурун гъучивилик квай идараирин къиле авай къасирхъ, районрин ва шегъерин муниципалный тешкилатин къилерихъ элкъвена лугъуз къланзайвал, эцигунар къиле тухузтай гъар са къурлушди акъалтлар тавунтай объектин инвентаризация тухунин къалахардин къутягъун лап важиблу я. Талукъ тир документар 1-апрелданди чарасуз яз агаъарун герек я. Вирибурухъ РД-дин Минфинди тестикъарнавай къилдин график ава”.

Идахъ галаз алакъалу яз Владимир Васильева РД-дин Гъукуматдин Председателдал месэла гъучивилик кутун ва инвентаризация къиле тухун тийидайбурун патахъай делилар агаъарун тапшурмишна.

Веревирдзаяв месэладай РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель - образованидин ва илимдин министр Уммузил Омаровани рахана.

“Образованидин хиле гъеле 2002, 2003, 2004-йисара эцигна къутягъун лазим тир, гъеле акъалтлар тавунтай хейлин имаратар ава. А чавалай инихъ СНИП-ар, мектебра къелзаяв аяларин къадар дегиш хъана, са жерге районар агаъалияр масанриз къун жезва. Муниципалный тешкилатин къилери къевивал ийизватлани, гъеле акъалтлар тавунтай ва чеб программадик кутадай ва эцигна къутягъдай мумкинвал авачир объектарни ава. За вичин патахъай Гъажимегъамед Гъажибутаевича (Гъульсейнов) лагъай ведомстворин уртах дестедик РД-дин образованидин министрдин заместителни кутун теклифзаяв”.

Дагъустандин Къили къейд авурвал, яшайишдин жигъетдай важиблу метлеб авай, эцигна акъалтлар тийиз, хейлин ийисар алатнавай объектар аваз хъунин гъукумдин къурлушрилай кар бажармишиз алак тийизвайдан гъакъиндай шаъвидвалзаяв.

“Алай вахтунда чна абури эцигна къутягъунин къалахардин гъакъиндава. Абури учетда эцигзаяв ва инсанриз и кар акъазва. Аялар мектебдиз фида, азарлуйиз больницаирис фин четин акъвазда, къалахардин чакъар пайдар жеда. Чун гъихътин вахтунда яшамиш жезватла, чавай гъикъван гзаф крар ийиз жедатла, гъадан патахъай фикир я. Республикан таъкъатрихъ чна агаъалияр яшамиш жезвай чакъриз ят гъизва, федералныят таъкъатрихъ лагъайтла, ишлемиш ятар михы хъийдай гужлу объектар арадал гъизва. Им лап важиблу кар я. 2018-йисалай чна квехъ галаз санал бюджет 39 миллиард манатдин артухарна. Къун вири саъбрый”, - лагъана эхирдай Дагъустандин Къили.

Цийи тадаракар маса къачунва

Республикадин садакай масадак акатдай азаррин, СПИД-дин вилик пад къадай ва адахъ галаз женг чугвадай центр патал 120 миллион манатдин къимет авай виниз тир еридин тадаракар маса къачунва. Идан гъакъиндай “Лезги газетдиз” республикадин Минздравдин пресс-къуллугъди хабар гана. Центрадиз тадаракар маса къачуниз акъатзавай чехи пай харжи-яр республикадин Минздравди вичин хивез къачуна. ЛПУ-да сифте нубатда капитальный ремонт къиле тухвана, са шумуд отделение цийикла тукъур хъувуна. Центрадин реанимациядин къурлушдив ИВЛ-дин 15 аппарат, азарлуйир къатканвай кроватрин патав жедай 22 кардиомонитор, инфузоматар, махсус кроватар, дефибриляторар ва каталкайар агакъана.

Азарханадин гъар са дараматда рентген-аппаратар ва УЗИ-аппаратар эцигнава. Цийи техникадалди санблок, кухня ва складарни таъминарава. Клиника тадаракамишунин къвалах гъучивилик кутунихъ галаз сад хъиз, центрадин къиле авайбуру чин пешекарар гъазурунини еке фикир гузва. Центрадин реанимациядин къурлушдив ИВЛ-дин 15 аппарат, азарлуйир къатканвай кроватрин патав жедай 22 кардиомонитор, инфузоматар, махсус кроватар, дефибриляторар ва каталкайар агакъана.

Нумрадай къела:

ЖЕМИЯТ

Уълкведин итижар хуъз

“Россиядинн Эритреядин арада дуствилин алакъаяр ава ва абури иисалай-суз гөгъенши жезва. Тежрибади къалурзавайвал, дуънъадиз талукъ вири зурба месэлайрай къве уълквединни фикирар туш жезва ва сад-садас мукъва я. Халкъдин майшатдин жуъреба-жуъре хилерай къве терефдизни хийрлү алакъаяр вилик физва.

► 3

ЖЕМИЯТ

Метлеб - хъсан патахъ

дегишивилер

“Цийи дуънъя” газет жедалди вилик чи районар патал акъудай газетра ишлемишнай чал туърк (азербайжан) хъунилай гъеъри, гъарфарни чи сесерихъ галаз ерли къан тийизвайбур тир. Сифте акъатай “Шура Дагъустан”, “Дагъустандин кесибар” араб гъарфаралди тиртла, гъгъунлай акъатай “Цийи дуънъя” газетни, чал лезги яз, латин гъарфаралди чапзазай.

► 4

ЭКОНОМИКА

Берекатлу хурай!

Кар ана ава хъи, “Арран” яд саъламвал патал иллаки менфяту я. Ада хуквадин, ратарин азарар саъзарзава, бедендин саъламвилин гъал гъунгуна хутаз къумек гузва.

► 7

ЧИЕХИ ГЪАЛИБИЛИН - 75 ЙИС

Уъмурни женг я

Гъажи Мегътильчиевич капитандин чинда аваз 1956-йисан февралдиз ватандиз хтана. А ийсуз Игъиарни Хасавюрт райондин дуъзенриз куын хъанвай. Карл Марксан тъварунихъ галай колхоздин коммунисти ам колхоздин парткомдин секретариле хъяна.

► 8

ЮБИЛЕЙ

Чалан заргар

Абдулбари Магъмудов халкъдин юкъва аваз, халкъдин уъмурдалди яшамиш жез, халкъдин чалалди рахана. Писателдин “Цъльверин клунч”, “Чун стхаяр я”, “Залзала”, “Тараз якъе язава”, “Цийи къилелай башламиша”, “Цийи Макъар” ва маса ктабар лезги къелзаявбуруз гилани сейлия.

► 10

ХАБАРАР

Суретчи Фуад

Художникдин уъмуръяр ва яратмишунар тобиатдихъ галаз сих алакъада ава. Самирадани ада Волга вацъу ва Жигулевский дагълари илгъам гана. Фуадан яратмишунра уурсунин зурба художник И.Левитана къемлэн гел туна. Ада къелдай ийиса-Ревитанан къвалихрай суретар арадал гъана.

► 12

Хатасувал тъминарун патал

Махачкъалада газдин тадаракар ишлемишунихъ элкъульнавай проект умурдиз кечирмишда. Дагъустандин Кыил Владимир Васильеван рөгъбервилек кваз кыиле фейи совещанидал республикадин къвалера ва квартирайра ишлемишавай газдин тадаракрин хатасувал тъминарун талукъарнавай ихтин къарап къабулна. Идан гъакъиндай "Лезги газетдиз" РД-дин Кыилин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къулуплугъди хабар гана.

Проект умурдиз кечирмишун патал Махачкъала хягъунин себеб ам я хъи, региондин меркезда газ ишлемишавайбурун къадар, маса муниципалиитеттив гекъигайла, гзаф я.

"Чна вучиз пилотный проект хянава? Чавай садлагъана вирида финансар гуз жеда, чал и карда четинвилер гъалтда, амма пилотный проект чавай тъминариз жеда", - къейдна Владимир Васильева.

Идалайни гъейри, Дагъустандин Кыилин властдин органрал ва жавабдар къулуплугърал республикада газдин тадаракар ишлемишунин карда хатасуз-

вилини къвалахар мадни гегъеншарун тапшумишина. Ада гъакър рикъел хана

хъи, Дагъустан газдалди тъминарунин къурулуп четин гъалда ава, гъавиляй и месэла гъялунив лап рикъивай эгечнана.

Арадал атанвай четин гъалдин себебин гъакъиндай РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Владимир Лемешкоди сутьбетна. Ада газдин приборрин технический гъал ахтармишунрин къвалах хъсанди тушири, рес-

публикадин агъалийрин къвалера ва квартирайра авай газдин тадаракар ишлемишунин нормативный вахтар аллатнавайди, гъакъни муштерири газ ишлемишунин къайдайрал амал тийизвайди къейдна.

Вице-премьерди гъайи делилрал асаслу яз, алай вахтунда региондин гзаф квартирайрин къвалера 70 процент къульне ва

ишлемишавай газдин тадаракар эцигнава.

Идахъ галаз алакъалу яз Владимир Васильева Дагъустандин агъалийрихъ галаз жавабдар къуллугъри кыиле тухувай гъавурдик кутунин къвалах хъсанди тушири къейдна. Региондин Кыили гражданрихъ галаз датана гурушишишвилер тешкилун ва икърарар кутунунихъ гъихътин артуханвал аватла гъавурдик кутун чарасуз тирди къейдна.

Алаваяр кухтун теклифнава

Госдумадиз дидевилин капитал ишлемишунник алаваяр кухтун теклифнава. Абур Владимир Путин гъар яисуз Федеральный Собранидиз рекъе твазвай Чарче къалурнавай тапшургъдалди "Садир Россиядий" арадал гъанва.

Чна идалай виликни хабар гайивал, гила дидевилин капитал 2020-йисан 1-январдилай сад лагъай аял хайи ва хаввиле, рушвиле къабулай хизанризни гуда. А пулунин къадар 466 617 манат я. Къеда ва гъульгъунин аялар хайи ва я хаввиле, рушвиле къабулай дүвшүшчера гудай пулунин къадарди 616 617 манат тешкилда. Идалайни гъейри, дидевилин капиталдик кутунвай цийивилерал асаслу яз, и программа 2026-йисан 31-декабрдилай давамарнава, ам гъар яисуз индексация авунни къалурнава.

Мадни дидевилин капитал гунин гъакъиндай къарап арза агакъайдай къулухъ 15 йикъан вахтунда къабулун

лазим я, виликдай хъиз - вацран вахтунда въй.

Дагъустандин парламентдин депутат, Халкъдин Собранидин здравоохраненидин ва яшайишдин политикадин рекъяй Комитетдин председатель, "Садир Россиядий" региональный политсо-

ветдин Президиумдин член Висамаша Ханалиеван гафаралди, 2019-йисуз Дагъустан Республикада авай Пенсийрин фондунин территориальный организр дидевилин капитал гун патал - 15,5 агъзур, федеральный закон кардик акатайдалай къулухъ вири девирда 294,7 агъзур касди арзаяр гана.

"Яшайишдин рекъяй страхованидин Фондуни делилралди, 2019-йисуз республикада хизанра сад лагъайбур тир 13 агъзурни 595 аял хана. Идахъ галаз алакъалу яз, дидевилин сертификат къачун патал 2020-йисуз 30 агъзурдайлай виниз арзаяр атун гузылемишава", - хабар гана В.Ханалиева.

Дагъустанда гъасилда

Республикадин Гъукуматдин вице-премьер Абдулмуслим Абдулмуслимована рөгъбервилек кваз 10-февралдиз кыиле фейи совещанидал Дагъустанда кабачокар (бурандин жинсиникай тир майва) ва рангунин келемар гъасилунин месэлдаяр вере-вирдна.

Асул месэладив эгечдилди вилик гъукуматда хурун майишатдин месэлайрал машъгул вице-премьерди къейд авурвал, республикадин тъбиатдинни накъадин шартлар гъихътин хайитлани культураяр битмишарун патал кутугайбурятлани, Дагъустандин лежберри къунж (люцерна) цазвач, ягъ худдай набабатар, рапс, кабачокар гъасилзувач, рангунин келемар цазвайбурун къадарни туплардай гъасилзувач.

А.Абдулмуслимова къейд авурвал, кабачокихъ авай игтияж муштеририин арада винизди я, инвесторриз и сүрсет Дагъустандин лежберрий маса къачдай фикир ава.

Совещанида иштиракай Дагъустандин тежрибайрин станциядии - Вири-рассиядии набататрин генетикадин ресурсин Вавилован тъварунихъ галай

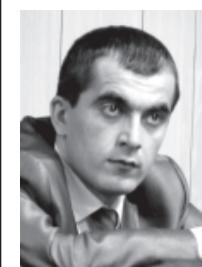
институтдин Федеральный ахтармишнардай центрдин филиалдин директор Киштили Куркиева субъект авурвал, центрдин пешекарри гъар яисуз 30-дилай артух сортарин рангунин келемар ахтармишава, гъанис килигна гъеле къедамаз алимривай чаддин лежберриз Дагъустандин шартлара гъаси-

лиз виридалайни къулай сортар теклиф жеда.

"Чи кыилин макъсад Дагъустандин хурун майишатдин сүрсөт гъасилзувайбур вири и набататар, къецепатан ульквайрай маса къачун тийиз, чина битмишариз жезвайдан гъавурда тун я", - лагъана А.Абдулмуслимова.

Кыилин редактордин гаф Чала халък агудзава

Мегъамед ИБРАГЫМОВ

Гъар са халъдихъ авай виридалайни еке къуват, милли дамах чал я. Гъавайда лугъузвач: чал амачта, миллетни амукъдач. Гайиф хъи, эхиримжи йисара гзафбуру и гъакъи-къатдин метлеб къатлувач. Иллаки - жегъилри! Эгер икъван чавалди шеърдин чакда дидед чалал раҳазвайбурун къадар къвердавай тимил жезвайтла, гила и "тегъуль" хуерьизни чланва. Къвале, къучеда, мектебда же-гъилар уруслал раҳазава, хайи чалан, эдебиятдин тарсариз артух фикир хгузмач, къецепатан чалар чирун сифте чакдал эцигзава. Белки, жегъилар гъавурда авач жеда. Бес абур гъавурда тун, ақалтазай несилтрин векилтрин хайи чалан бағавал, чиммивал гъисиз тун диде-бубайрин буржи тушни?! Гъар са хизанди и месэладив къадирлувлителди, жавабдаравилелди эгечиз хъайитла, лезги чалал раҳазвайбурун къадар, са шакни алачиз, пари жеда.

Са мисал гъин. Хурун мектеб ақылтарна, Махачкъаладиз къелиз атайзи са дуст университет күттәйдайлай къулухъ шеърда амукъдайвал хъана. Къвалерни маса къачуна, хъсан къалахални ақвазна, хизанни кутуна. Са сеферда заз ам вичин 5 яисуз хъанвай хъизъ галаз уруслал раҳаз акуна. Гаддини вичин бубадиз уруслал жаваб хгузвай.

- Я стха, - лагъана за, - ваз ви бубади лезги чал чирнани?

- Гъелбетда, чирна, - жаваб хгане ада.

- Бес вуна ви хва ахътин мумкинвилай вучиз мағұрмазава? - суал хгане за. Амма жаваб жагъанач. Зи дустуниз вуч лугъудатла чизвачир. Яраб ам хътиң лезгияр мад гъикъван аватла!

Хайи чал хунынхъ рикъ күзвай ватанпересарни тимил авач. Ахътиңбуру Ватандивай яргъа, чеб яшамиш жезвай шеърра хайи чал, меденият; милливал хунын мургаддалди жүреба-жүре мярекатар тухузва, серенжемар къабулзава. Эхиримжи йисара Урватдин са шумуд шеърда, ихтиң касарин зегъметдин нетижя яз, лезги чалай маҳсус курсар кардик акатнава. Мисал яз, - Москвада, Санкт-Петербургда, Сургутда, Ростовда, Краснодарда ва масанра. Ша-Түркиядай редакциядиз мұлман хъайи чи ватандашини чипхъни ихтиң фикирар авайдалай хабар ганай. Амма гзаф чакда хайи чалал ақатзавай ктабрн къитвал ава. И месэла виш ағзурралди лезгияр яшамиш жезвай Азербайжандан хъидакан ақвазнава.

Алатай яисан эхира зун лезгийрин шаир Эйваз Гульалиеван 50 яисан юбилейдиз талукъарнавай мярекатда иштиракун патал Бақудиз фенвай. Межлисдилай къулухъ Азербайжанда лезги мединядин къуллугъда ақвазнавай чи стхайрихъ галаз къиле фейи гуруштал малум хъайивал, ина мектебра лезги чалан тарсар гудай пешекар муаллимар ва аялриз дидед чалай къелдай ктабар бес жезвач. И месэладикай "Самур" газетдин къипин редактор, машгур шаир Седақет Керимовади, "Алам" журналдин къипин редактор Камран Къурбаналиева ва масабура са шумудра лагъана, къюна. Амма нетижек ава.

Им вири халък патал важибу месэла я. Урсатдин Госдумада, Дагъустандин Халкъдин Собранида авай лезги депутати, Дагъустандин милли сиясатдин ва динрин краин рекъяй министерстводи и кардиз фикир гун герек я. Сад лагъайди, Дагъустанда лезги мектебар патал ақуудзавай учебникар, тираж артухарна, Азербайжандын агақъарна къанда. Къеда лагъайди, Бақуда ДГУ-дин, я тахъйтла, ДГПУ-дин отделение кардик кутунин, ана дидед чалал чирдай отделение арадал гъунин игтияж ава. Ибру анжак гъукуматдин дережада аваз гъялиз жедай месэлдаяр я. Чала халък садзавайди, агудзавайди къатланы къанда.

Гзаф чакра лезги чал чириз къанзавайбуруз ктабар, учебникар гъат тийизвайди фикирда къуна, "Лезги газетдин" редакциядиз "Мавел" чапханадихъ галаз санал гъа ихтиң ктабар гъазурдай проект гъиле къунва. Мукъвара "100 тапшурға" тівар алай сад лагъай ктаб чапдай ақатда. Риқел хкин, 2019-йисуз "Лезги газетдин" редакциядиз мөржыматтувиллин "ЛЕКИ" фондунихъ галаз санал гъеле мектебдиз фидай шашар тамам таъланвай аялар патал лезги чалал рангар экъульдай маҳсус къватлап гъазурнай. Гъамни къе-пака чи гъилье гъатдайвал я. Абур гъинай ва күн маса къачуз жедатла, чна хабар худа.

Эритреяда (Африкадин Кефердинни Рагъэкъечдай пата авай, Судандихъ, Эфиопиядихъ, Джибутидихъ галаз сергъятламиш жезвай гъвечи улкве) Россиядин посол ЯРАГЬМЕДОВ Азим Алайдинович, дипломатиядин кылини чин авай армиядин генерал. Ам дипломатиядин ихътин еке къуллугъдал тайнарнавай сад лагъай дагъустанви я.

Эритреяда посолвиле тайнардалди вилик ада РФ-дин къецепатан кариин министерства, Тажикистанда генеральный консулвиле ківалахна. 2011-2015-йисара Россиядин МИД-да РФ-дин субъектрихъ, парламентрихъ ва общественный объединениийрихъ галаз алакъа хуъдай Департаментдин директори визифаяр тамамарна.

Ватандиз вафалувиелди къуллугъзавай къегъзъал хва хейлин шабагърин иеси я: РД-дин Верховный Советдин Гъульметдин грамотадин, "Россиядин флотдин 300 йис", "Россиядин МИД-дин 200 йис", "Россиядин Федерациядин къецепатан политикадин курс умърдиз кечирмишишуник чехи пай кутунай ва газаф йисара гъакъисагъвилелди ківалахунай" медалрин, "Тажикистанда къуллугъ авунай" Россиядин ФСБ-дин знакдин, "Ватандин вилик лайхлувилерай" II дережадин медаль-ордендин ва гъакъл масабурун.

Азим Алайдинович, гъар ваҳт хъайила, хайи ерийрал хквезва, ада вичин багърийрал, мукъва-къилийрал, дустарал къиль чуѓувазва. Гъар йисуз Къасумхурунъ школайрин чехи классра лап хъсандин къелзавай къве аялдиз адан тъварунъхъ галай премия гузва.

Чна Азим Алайдиновичаъ галаз адан умърдикай, къуллугъдин визифайрикай сұғыбетзава.

ИНТЕРВЬЮ

Абад АЗАДОВ

■ Чна Квез сифте нубатда улкведин Президентдин Указдалди ганвай армиядин генералвилин чин мубаракзава!

- Пара саѓърай! Им зун патал еке награда я.

■ Гъар йисан февралдин ваџра улкведин дипломатин югъ къейдзава. Малум тирвал, Күн исјатда Россиядин посол тир сад лагъай дагъустанви я. Чна Квез пешекарвилин суварни тебрикзава. Күн гъыхитин хизанды чехи хъянатла, Квез гъыхитин тербия агақънатла, тъамни чир хъана кланзавай.

- Зун Къасумхурур фронтовикдин чехи хизанды дидедиз хъана. Зун ирид лагъай аялтири. Чун ругуд стхани са вах авай. Диде-бубади чун сифте нубатда къелун важибул тирдан гъавурда туна. Гъавилай чна кылини образованини къачуна. И карда чаз школади,

Улкведин итижар хъуз

аяпрап рик алай тежрибалу муаллимрени къумекна. Абур садрани рикелей аллатдач: сифте муаллим Н. Тагирова ва гъакъл С. Семиломова, К. Алкадарская, Р. Мейланов, Ф. Аскерова, С. Вагабова, Н. Шабанов, Ш. Мейланов, М. ва С. Меликовар...

Мектеб лап хъсандин кутягъай зун Краснодардин политехнический институтдин экеңина. Келдай йисара зун стха Ярагъмедида ва адан свас Ирина Алексеевнади чин къаюмвилек кутуна. Абурун меслятталди зун къуд йисуз студентрин эцигунардайбурун дестейрик кваз улкведин шеѓеързиз фена. Закай дестейрин комиссарни, командирни хъана. Жегъилрин эцигурнал за тайин тежриба къватла, зун урус халъдин культурадиҳъ, адетрихъ галазни мукъувай та-ниш хъана.

Халисан зегъметдин рехъ за Махачкъаладин ремонтинни монтаждин заводда участокдин мастервилелай гатлунна. Ахпа заз Избербашдин фан заводдин директор М. Ашуралиева кылини инженердин къуллугъдал атун теклифна. Ишегъерда за цуфтиз зегъмет чуѓугуна. Ина заз къуллугъдин рекъянии вилик фидай мумкинвал гана. Избербашдин горкомдин 1-секретардин теклифдалди зун комсомолдин шеѓеърдин комитетдин 2-секретарвиле тайнарна. Пуд йисуз важибул визифаяр тамамарай зун партиядин горкомдин промышленностдинни транспортдин отделдин заведующийвиле эцигна.

1987-йисуз 27 йисан яшда авай зун чи республикадин чехи заводрикай сад тир карханадин парткомдин секретарвиле хъяна. Гъина хъанатлани, за жуван визифаяр на-муслувиледи кылини акъудзавай. Гъа и карди инсанрин патай гъувернети арадал гъана. Зун ДАССР-дин Верховный Советдин депутатвиле хъяна. За социальный си-ясатдин, здравоохраненидин, алишверишдин ва яшайишдин рекъяй къуллугъдай Комитетдин председателдин заместителвиле ківалахна.

1990-йисан сифте кылера чи улкведа арадал атай юллари СССР-дин вири халъкар къарсатмишна. Цийи государствояр, гъукумдин органар, къуллугъар арадал атана. Гъа

найва миллиондив агақъана катнавайбур чин ківалериз, хуърериз хтанай.

■ Күнне Африкадин государстввода Россиядин патай векилвалазава. Ам гъыхитин улкве я?

- Эритрея гъвечи улкве я. Адан халъди 3,8 млн кас тешкилзава. Абурукай мусурманар-суннитар - 50, хашпаратар - 30, католикар - 13, протестантар - 5 ва маса диниз къуллугъзайбурни 2 процент я. Улкведин меркез Асмэрә шеъвер гъульувай 2350 метрдин къакъанда дуъзен чкадал ала. Ана 712 ағзуз ағъали яшамиш жезва.

Улкведа вири динрин векилар ислэгъвилелди, меслятдивди яшамиш жезва. Ана мусурманрин общица, хашпаратин, католикрин, евангелийдин килисаяр ава. И конфессийрин рөгъберри гъукумдин сиясатдин тереф хуъзва. Вирида тигрinya, инглис ва араб чиларни ишлемишшава.

Эритрея Африкадин виридалайни жегъил государство я. Ци ада вичин 28 йис къейдда. Ана экономика вилик тухун патал еке ківалах тухвана кланзава. Россияди улкведиз са бязи хилерай къумек гузва. Алай вахтунда Эритреядин вишталай виниз жеъилри Россиядин вузра къелзава. Россиядин галаз алишверишдин, экономикадин алакъаяр геъншарзава.

■ Россиядин векил яз, валай алакъай менфялту, хъсан крат гъибур я лугъуз жеда?

- Дипломатиилини визифа хивез къачунай касарин ківалах тоннралди, литрийралди, метрийралди алцумиз жезвайди туш. Ада жуван Ватандин итижар хуын патал гъар йикъан четин вахибул ківалах къилиз акъудзава. Гъелбетда, посолдин ківалахдин менфялтувал къалурзавай нетижиярни ава. Имни, сифте нубатда, жуван государстводин къецепатан сиясат агалкъунралди тухудай, адан аслу туширвал, милли итижар, хатасувал, мулкарин тамамвал, чара улкведиз

акъатай ватандашрин итижар, азадвилер хуъдай международный праводин ва дипломатиядин алратралди таъминарун я. Вири и улчимейралди таъминарун патал чна чун авай улкведихъ галаз къве государство патални хийирлу, менфялту, амадагвилини алакъаяр арадал гъуниз къумек гана кланзава. Къе завай инамнишиледи лугъуз жезда хъи, Россиядинни Эритреядин арада дуствилини алакъаяр ава ва абур йисалай-суз геъншни жезва. Тежрибади къалурзавайвал, дуньядиз талуку вири зурба месэлайрай къве улкведенни фикирар түш жезва ва сад-садаз мукъва я. Халкъдин майишатдин жуъреба-жуъре хилерай къве терефдизни хийирлу алакъаяр вилик физва.

■ Якъин я, муракаб ківалахди Квевай еке къуватар, вахти къакъудзава. Къуватар чкадал юлкъ хизиза? Азад вахтунда Күн квел машъул жезва?

- Азад вахт посолдиз авайди туш лагъайтлани жеда. Вични - къецепатан улквейра, муракаб гъалар авай чкада. Ятлани за жуван гъафтидин ківалахдин вахт атешкилзава хъи, ял ядай гъяд югъ жуван итижарда жедайвал. И югъ за хизандихъ галаз акъудзава, тибиатдин гъузел чкайриз сейр ийизва. Гагъагъа векилханадин къуллугъчирягъ галаз Яру (Красное) гъульел физва. Гъяд ийкъара чна векилханадин къуллугъчириз спортдин, культурадин миракатар тешкилзава. Гъелбетда, нянихъ телевизордиз килигзава, ктабар къелзава.

■ Мукъвал вахтара квез Дагъустан гъыхитинди якаваз кландай?

- Сифте нубатда заз Дагъустан абад, мублагъ донор-регион яз, Россиядин къакъудиз тежер пай яз акуна кланзава. Дагъустан инсан-ралди, тибиатдин, энергетикадин, гъакъл маса ресурсларди девлеттул республика я. Ина ахътин шартлар тешкилна кланда хъи, герек гъар са ағвалидиз вичин алакъунар, бажарагъ, чирвилер къалурдай, абур республика мадни вилик тухун патал ишлемишдай мумкинвал жен. Дагъустанвияр кар алакъдай, зегъметдал рик алай, тақъатар, энергия авай ва гъахъвал кландай инсанар я. Чна вири къуватар Ватандин абадвал патал кардик кутуна кланда.

КъетІен везифаяр

Малум тирвал, Россиядин дипломатиилини работникрин югъ 2002-йисалай къейдзава. Дагъустан Республикада Россиядин МИД-дин векилханада кардик кваз 24 йис я. Ам РФ-дин Гъукуматдин 1996-йисан 19-октябрдин тапшургъдал асаслу я тешкилнай. И йисара ада тарихдин илимприн кандидат Багъаудин Алиева реѓберидал гана. 2016-йисан августдилай векилханадин кыле Амирхан Мегъамеддадаев ақвазнава. Идара да цұдаб агақъана къуллугъчирин ківалахзава. Абурув и йикъара пешекарвилин сувар мубаракзавай РФ-дин МИД-дин министр С. Лаврован тебрикин агақъана.

Дагъустандин векилханади къетен везифаяр кылизы акъудзава. Абур адан ихтияррин сергъятра аваз Россиядин Федерациядин къецепатан политикадин садвилини принципдал ва Дагъустан Республикадин международный алакъаяр пайгардик кутунин барадай законо-дательствода тайнарнавай умими къайдайлар амал авуникай, республикадин мулкуна международный дережадин серенжемар кыле тұхудай چавуз МИД-дин къурулуш-дик ақатзава тешкилаториз, дипломатиилини векилханадиз, консуливилини идара-айриз ва международный организацийнин патав гүй Россиядин Федерациядин векилханадиз къумек гүнкай ибарат я. Гъакъл Россиядин МИД-ди Дагъустандин государстводин властдин органихъ галаз санал ківалахун тайнарнин, абур дуньядын гълариз, Россиядин Федерациядин къецепатан политикадиз талуқы асул месэлайрай вахт-вахтунда хабардар авунни, международный дережадин серенжемиз ғазурвал акунин ва абур дипломатиилини жигъетдай таъминарунин карда республикадиз къумек гүнни, вичин ихтиярдик кутунвай месэлайрай хабардар авунни ва аналатический ківалах тухунни векилханадин хиве ава.

Векилханади гъар юкъуз жуъре-ба-жуъре месэлайрай Россиядин граждандар, къецепатан улквейрин ағъалияр ва граждандан авачир ксар къабулзава ва абуруз чин ихтияррин сергъятра аваз тайин тир къумекар гузва.

Малум тирвал, Дагъустандинни чи регионда ва дуньяды тайин тир чка къазвай къецепатан 5 государстводин арада уртаса сергъятта. Республикаиди международный кратра ва Россиядин къецепатан улквейрихъ галаз хуъзвай алакъайра къвердавай газа активни-дик аштиракзава. Идани чи векилханадин ківалахдин патахъай къетен истемишунар ийизва ва адан къуллугъчирин хиве вини дережадин жавабдарвал твазва.

Инал са кар мад къейд ийиз кланзава. Алай вахтунда дипломатиилини къуллугъдихъ галаз алакъалу идарайра хейлин дагъустанвияри алакъунралди зегъмет чуѓувазва. Саид Забитова, Мурат Мунчаева - Къазахстанда, Эскер Жафарова - Данияда, Сабир Рамазанова - Иракда, Багъаудин Къурбанова - Египетда, Юсуп Абакарова - Ливанды, Аслан Азиева - Дубайды, Оксана Эмиралиевади - Францияда, Ирина Рагъметуллаевади, Мурат Насрудинова - Россиядин МИД-да чин везифаяр гъакъисагъвилелди кылизы акъудзава.

Президентдин Чарчин шарце аваз

ш.ШИХМУРАДОВ

1993-йисан 12-декабрдиз къабулай РФ-дин Конституциядун сифте къиляй ихтиин царап ава: "... Ватан клан хъун, хъсанвилхъ ва гъахълувилихъ инанмишвэл чад веси авур ата-бубаяр риклэл хуналди, Россиядун аслу тушир государственныйвал арадал хуналди ва адан къеви, чуриз тежер демократический биняр тестисткаруналди, Россиядун хушбахтвал ва адад цуцк акъудун таъминари чалишиши хуналди, гилан ва гележегдн несилрин вилик Ватандин жигъетдай жавабдарвал бинедиз къачуналди... РФ-дин Конституция къабулзана".

Акъалтай хъсан, дерин метлебдин гафар я. 27 йис алатнава. И девирда парламентриз гъам президентрин, гъам чи республикадин къилерин чарап чнатимили къелнач. Гъар сеферданин инсанри хъсанвилхъ дегишвилер жеда лагъана умудар кутадай. Ингэе 2020-йис алукънава - баркаллу Чехи Гъалибвилин юбилийдинийс. Вирида таъминари, аннамишава: чад мад инихъ-анихъ галтад жедай, М. Горбачева хъиз, гъаклан гафаралди тухардай я вахти амач, я ихтияри - общества дегишвилер тун герекзана. Санал акъазун, виликди тифин - жавабдарсузал, гъам гъа ата-бубайрин, гъам гилан несилрин вилик еке тахиркарвал я. Алатай девирра чи улькведа рехъ гайи

Метлеб - хъсан патахъ дегишвилер

ихтиин гъалари гъихътин чуру нетижайрал гъанатла, вирида чизва. Лап девлетлүйрингин лап кесибрин арада дагъар мадни гэгъенш ва дерин хъун гъеле ақвазарнавач. И мукувара РФ-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Т. Голиковади са заседанидал къейд авурвал, улькведа 16 миллиондив агацна кесидаказ яшамиш жезвайбур ава, яни яшамиш хъуниз гекр агъа къанин къадардин дуллух агац тийизвайбур Президентди вичин Чарче 70-80% хизанрихъ агъуз тир дуллухар авайдакай лагъана. Чебни - аялар авай хизанар. Гъакыкъатда гъа идалайн газа аваз хъун мумкин я. Гэгъеншилэр, еке ресурсар, вири мумкинвилер авай улькведа икъван кесибар хъун! Вучиз? Китайдикайни Белоруссиядикай рахан тийин, телевизордин са передачада къалурайвал, виликрай лап кесибилие аваз хъайи Лаосни кваз гила виликди физва, ана къайда ава. Компартия, политбюро кардик ква. Гъатта Африкадин са жерге ульквейрикни юзун акатнава.

Гъалар хъсанарун (иллаки - аялар авай хизанрин) патал Президентди Чарче къейднавай теклифар чна, гъелбетда, табрикзана. Зи фикирданди, милли проектарин къанда, хъсан я. Амма улькведин экономика санлай, зэгьметдин бэгъерлувал хаждай фагъум-фикирнавай умудру серенжемар гекр я - райондайлай башламишна, республикадин, крайрин, областриин, вири улькведен майданда. Виликди финин 3-5 йисарин планар гөрек я. Акъалтнани и вахтар - аянин къиле авайбуру гъахъ-гъисабавийн: вч къиллиз акъудна, гъикъван пулар гъи рекъериз серфна, вучтин крар тамамариз хъанач. Вучиз хъаначтла, себебар къалуриин. Кар алак тийизвай къилер, чиновникар гъа ихтиин гъахъ-гъисабрилай гульгульни къуллугърикай азад ийин, цийибур хъягын, рехъ гайи гъалатлар тикрар техийн. "... Гражданрин гъакыкъи дуллухар хажакун патал шартлар яратмина къанда. Мад къейдзана, им Гъукуматдин ва Центральный банкдин важибул везифа я. И месэла гъялун патал милли экономикадин къурлуушда дегишвилер, адан менфяятлуул хажакун ге-

рекзава..." - лагъанва Президентдин Чарче.

Эхъ, къурулущдин дегишвилер вири хилера хъана къанда - им девирдин истемишун я.

Лугъузва хъи, бязи чиновники чин хусуси нефсер вилик кутазва, миллиардар газ катава (гъатта "Восточный" космодром хътин чкадай - 16 миллиард чихъди авуналда). Я стхаяр, икъван миллиардар таращадди, тънина авай, квэз килигзувай бес прокурор - надзор ва маса органар?! Гульчывал вучиз амайди туш? Б. Ельцина сифтени-сифте терг авур халкъдин контроль кардик кутадай вахт фадлай алукънава. "Федерациядун Советдихъ газал консультацияр авунин нетижайралди тайнарунин къайда (принцип) регионрин прокуроризни талукъ яз къабулун мумкин я", - къейднава Президентди Чарче. Ада алава хъувунва хъи, прокурорар чадин властирай аслу яз тахъун гражданин интересар патал я. Вири улькведа гъахълувал, къайда-низам, закон-къанун, чин хиве жавабдарвал авай гъар са кас михъиди, хусуси нефс вилик кутан тийидайди, чирвал авайди, кар алакъдайди, Ватан, жемият, халк паталди зэгьмет чүгвадайди хъана къанда.

Чарче санайи ва хъурьун майишат вилик тухункай, къвалихай чкайар арадал тъункайни раханва. Амма - гъик? Советрин Союз чуклурни гъихътин акъалтай чуру нетижайрал гъанатла килиг садра (амай къарикай рахан тийин, чавай гъатта

фашизмдин винел къачур Чехи Гъалибвални къахъудиз, тарих чурукъла, душманриз къандайвал хъин хъийиз алахънава). Къудратту Советрин Союз амайтла, са чакъалдивайни виттихи акудиз жедайди тушир. Колхозар, совхозар терг авуничи хуриери, хурурьун майишатдиз инсафсуз гъын къуна. Нетижада къе чи вири улькведа хуриер чкизва, газа чкайра къвалиерин са пай ичизва, анрин агъалияр, же гъилар Урусатдин регионлиз акъатнава. Колхоз, совхоз хуриер арадал гъизвай, абур хуризвай ва виликдини тухузвай локомотивар тир эхир. 90-йисарин "реформа-маяр" лугъудайбуру ва абурун нетижайри улькведиз, вири халкъдиз гайи ва гузвай къван зиянрин къадар гъисабиз, алцумиз къан хъайтла, рекъемар бес жедач!..

Чи Конституциядик дегишвилер кутун - имни девирдин истемишун я. Улькведин правовой майданда чи асуул закондин положенияр вири терефра вине хъана къанда. "Международный законодательстводин ва икъраррин истемишунар, гъакын международный органрин къараарар Россиядун территорияда анжак абур инсандин ва гражданиндин ихтияярар ва азадивилер серзъялтамишунал гъин тийизвай ва абур чи Конституциядиз къарши къеен тийизвай душишьшара кардик хъун мумкин я", лаънва Чарче.

Ихтиин ва маса дегишвилер Конституциядик кутун лазим тирдакай чи агъалийри фадлай лугъузва.

Гъахълувилихъ инанмишвал... 90-йисарилай инихъ зарпанд алатнавай шартлара ам арадал хун патал вири держайра къеви къастни гекр я, дульгүн кадриярни. Миллиардралди пулар таращун, тamar терг авун, къалл дарманралди алвер ийиз, гъакын начагъ кесибар мадни къеве тун, "АвтоВАЗдинбур" я лугъуз, къалл запчастар вири улькведен региона маса гуз, нетижада рекъера аварияр жез (2-февралдиз 24-каналдад къалурувай), инсанар телефон хъун... - и ва маса чуру краарал эхир ни ва мус эцигда?! Таксиркарвилерин, чуру краарин тум-къил авачир еке улькведиз абур дульздал акудун патан са Эдуард Петров тимил тушни?!

23-февраль Ватан хъудайбурун югъ я Женгера лигим хъана

Чи улькведин Яракълу Къуватар баркаллу рехъ фенва. Малум тирвал, Октябрдин инкъильаб тъам къенепатан контрреволюциядун, тъам къецепатан империалистрин ажугуль аксивилер расалмиш хъана. Абуруз жегъил Советрин государство терг ийиз, буржуазиядунни помешикрин къайдаяр илитл хъийиз къанзай. Инкъильабдин къанзанишина, цийи къурулуш хъун патал цийи яракълу къуватар гекр тир.

1917-йисуз яракълу восстанидиз гъазурвал аквадайла, рабочий классдин Яру Гвардиядин, революционный матросрин дестеяр тешкилна. Восстание гъалиб хъунин, Советрин власть хъунин карда абуру кар къетл ийдай роль къугъвана. Советрин жегъил республикадиз гъа сифте икъарилай къецепатай интервенциядун хаталувал авай, эвлени-эвл - империалист Германиядин патай.

1918-йисан сифте къилер ашкара хъана хъи, Яру Гвардиядин ва революционный матросринн солдатрин къуватар (вири анжак 150 агъзур кас) Советрин государство умудлудаказ хъун патал лап тимил я. Советрин республика газа къадар душманрикай яргъалди къиле фидай женгера хъун патал тешкиллу, низам-къайда авай яракълу къуватар гекр тир. Гъавиляй и важибул кардив, энгелвал тавуна, эгечина.

Цийи армия арадал гъун граждан дявеинни къецепатан интервенциядун газа че-тигин шартлара къиле физва. Экономика барбат хъанвай, ракбун рекъин транспорт къайдадик кумачир, армия ва шегъеррин агъалияр сүрсэтдэлти таъминарун лап муракаб месэлэдээл элкъенвай. Армиядиз яракъарни парталар бес жезвачир. Текрибалу военный кадрийрин патахъайнеки къитвал авай. Къульне армиядун военный пешекарар асуул гысадбай контрреволюциядун патал алай. И ва маса четинвилерал къульне чиновники, буржуазный интеллигенциядунни савдагарри, винелай чеб хъсан къалуриз, къвалихадиз къеңгүнни (саботаж) алава хъжевай.

Советрин власть малумарай гъа пакадин икъялай къилин военный управленидин центральный органар тешкилунив эгечина. Вириоссиядун Советрин II съезддин къараардалди 1917-йисан 26-октябрдиз (8-ноябрдиз) къиле В. Ленин авай Советрин Гъукуматдихъ газал санал военный ва гъульнерин краарин рекъяя. Комитетни тешкилнай. Адак В. Овсеенко (Антонов) Н. Крыленко, П. Дыбенко ва Н. Подвойский квай. Гъа йисан декабрдилай азас военный крарай Наркомат лугъуз хъана. 1917-йисан 19-декабрдиз (1918-йисан 1-январдиз) Наркоматда хъайи совещанидал цийи армия арадал гъунин гъакъиндай къараар къабулна. Гъа юкъуз Наркоматдин патав военный крарай Вириоссиядун коллегия тешкилна ва адан хиве рабочийрини лежберрин Яру Армия арадал гъунин везифа тун. 15(28)-январдиз В. И. Ленина гульгульвилин бинейраллаз Яру Армия тешкилунин гъакъиндай Декретдал къул чуруна. Гульгульлубурукай түвүүрүй Яру Армиян полкари ва отряди къенепатан контрреволюция пурчукъарунин ва Германиядин чапхунчийриз рум гүннин карда еке роль къурувна.

Икъл, Балтийский флотдин морякърихъ ва виликан пачагъдин армиядун инкъильабдин патал атай аскеррихъ газал санал 1918-йисан февралдиз Псковдинни Нарвадин патарив Германиядин къушунрин геллегъриз барбатдай хътин яънуар къуна, абур къулухъди гадар хъувуна. Нетижада душмандиз Петрограддихъ фидай мумкинвал ганач. Интервенциир аксина женгера агалкъунар хъайи ва Яру Армиядун сифте полкар арадал атай 23-февралы Советрин Армиядун ва гъульерин дявеини флотдин югъ яз къейдийиз башламиши.

Амма гульгульлубурукай арадал гъанай чаастарин (1918-февралдиз абурун жергейра 100 агъзур касдилай газа авай) къадарди а девирдин шартларин истемишунриз жаваб гульчачир, душмандин къушунрин къадар лап газа тир. 1918-йисан гатфаризни газу таатунардый ва къенепатан гъалар

къизгъин ва хаталувал артух хъунихъ галаз алакъалу яз тешкиллу массовый армия арадал гъунин эгечна, армияда къулгугу авун гъар садан маажбури пак везифа яз малумарна. 1918-йисан 8-апрелдиз В. Ленина волострин, уездрин, губерниирин, округрин военный комиссариат тешкилунин гъакъиндай Декретдал къул чуруна, абурун хиве армиядиз эвер гудайбуру учтедиз къачунин, призываин везифа тун. 22-апрелдиз ВЦИК-ди 18-40 йисара авай ксар военный рекъяя вердишарунин гъакъиндай декрет къабулна. Икъл 1918-йисан ноябрдиз Яру Армиядун жергейра авайбурун къадар 5,5 миллиондив агацна. Гъа йисан ноябрдиз къенепатан ва гарнизонный къулгугъдин уставар къабулна, гульгульлай - полевой, дисциплинарный уставарни.

1918-1920-йисара армия идара авунин высший органа ва центральный военный аппарат тешкилна. 1918-йисан 30-ноябрдиз къиле В. Ленин аваз тешкилай оборонадин Советди улькведийин, военный, майшатдин рекъяя вири власть тамамиледи вичин гылье къуна. Военный гъерекатриз рельбервал гун патал 1918-йисан 2-мартидиз Высший военный совет тешкилна. И йисан 2-сентябрдиз ВЦИК-ди Советрин республика военный лагердиз элкъурнавайдакай малумарна, Высший военсовет Реввоенсоветдиз (РВСР) элкъурна.

Граждан дявидин йисара са жерге бажаргылту полководецини майдандиз акъатна: фронтдин командующая - М. Фрунзе, М. Тухачевский, А. Егоров ва масабур; армийрин командующая - К. Ворошилов, С. Буденный, И. Уборевич ва масабур. Соединенийрин ва къилдин дестеярин къиле граждан дявидин халис игитар акъвазнавай - И. Апанасенко, И. Белов, В. Блюхер, Г. Гай, О. Городовиков, В. Киквидзе, Н. Каширин, Е. Ковтох, Г. Котовский, А. Пархоменко, В. Примаков, В. Путна, С. Тимошенко, А. Тодорский, Я. Фабрициус, В. Чапаев, И. Федъко, Н. Щорс, С. Лазо, И. Якир, С. Вострецов ва газа масабур. Граждан дявидин вахтунда 90-далайни газа стрелковый дивизияр тешкилнай. 1920-йисан августдиз Ижорский ва Сормовский заводри улькведиз сифте танкар гана (16 къезил танк).

Советрин атлуйрин къушун (кавалерия) санай масанис тади гъалда агацьдай гульнарлуди тир. Ам 1918-йисуз Урал, Царицын, Кубань, Кефтерплат Кавказ ва Украина патал къиле фейи къизгъин женгера арадал атана, лигим хъана. Атлуйрин 1-армияди (командар С. Буденный, РВС-дин член К. Ворошилов) душмандин оборонадай пад акъудай ва тади гъалда далу патаз акъатдай. Икъл ам душман патал къурхулу түрфандиз элкъенвай. 1918-йисуз ракъун рекъин ва газа маса къушунарни арадал гъана.

Военный вафалу кадрияр гъазурун вожибу месэлайрикай сад тир. Граждан дявидин йисара фронтриз, Реввоенсоветдин членар яз, И. Сталин, С. Киров, В. Куйбышев, С. Гусев, Г. Орджоникидзе, И. Уншлихт, А. Бубнов, Ф. Дзержинский ва газа масабур рекъе тунай. Генштабдин Кавказ (1918-й.), Фрунзедин тъварунхат галай Военный академия, Военно-политический институт (1920-й.), Артиллерийдин академия (1919-й.), Военно-инженерный академия (1918-й.), Военно-медицинский академия, Военно-хозяйственный академия (1918-й.) ва мсб. арадал гъанай.

Советрин Яракълу Къуватар мягъкемарунин карда партиядин VIII съездди (1919) еке роль къугъвана. И съезддал военный месэлэдай къараар къабулнай. Ам умъурдиз кечирмишуни низамлу, къудратлу массовый армия арадал атунал гъана. Улькведин Яракълу Къуватри, къенепатан ва къецепатан контрреволюциядун газа къадар геллегъар дарбадагай авунанди, чин

Нариман ИБРАГЫМОВ

(Эвел 6-нумраада)

Советтин девирда милициядиз, гила хыз, вуж хайтлани ваъ, кылип образование, алакунар авай ксар къабулзлавай. Училищедиз Къазахстандин Манышлақдин областдин УВД-дай жавабдар къуллугчияр атана ва чиз органа жаванрихъ, аялрик галаз къалахдай отдерлиз тежрибалу педагогор-итимар къанавайдакай лагъана. Управленидин кадрийрин отделдин начальники теклифна: "Белки, чна вун исправительно-трудовой колониядиз рекъе тван. Ана вун хътинбур чарасуз герек я. Таксиркарап дузы рекъель хуунин карда педагогрин зегъметни важиблуди я". Колонийрикай, дустаърикай са артух хабар авачир за вучиз ятлани разивал ганай.

Манышлақдин колонияда зун виш дустаъ авай са отделдин начальниквиле тайнарна. Зи отряд хъсанбурун жереда гътна ва зал мадни жавабдар къуллугчар ихтибарна-оперативный дежурный вишин, хатасувилин рекъяй отделдин начальниквиле ва ахлани колониядин начальникдин заместителвилин. Заз старший лейтенантдин чин гана ва зи гъилик подполковникрин дережаяр авай къуллугчиярни акатна.

Пехилвал виридалайни чуру кар я. Залай вине авай идараиз арзаяр ийдайбурни майдандиз айтана. Атана комиссияр, авуна ахтармишунар, акуна хы, арзайра авайбур куру фитнеяр я. Зал къведалди са шумуд кас заместителвиле эцигнай, амма кар алак тавурвиялай абур ахлуд хъувунай. Ахтармишунардайбур хъфейдалай гъльбъуниз заз областдин управленидиз эверна ва зун колониядин начальниквиле тайнарзавайдакай малумарна. Гъел-

лугчийриз вири "паханар" санал къватлунин тапшургүл гана. Виридалай галаз таниш хъайдалай гульбъуниз за абуруз жувакай, къалахай чайрикай, зи истемишунрикай, законрал къевивиледи амалдайдакай, садазни къайдасувилер, истисмарвилер, нағъакъан амалар гъалаз тийдайдакай малумарна. Эхирдай за къетивиледи, виридала килигиз, лагъанай: къале пахан сад жедайди я, рикъел хъых, амни зун я. Гъхътиң месэла хъайтлани, ам анжак за ятлана. Эгер зав күнне "паханвилин" макъамар давамарзавайдакай сес агақъайта, чир хъухъ, ахтундан гъалар виридалайни перишанбур жеда.

Гафаринни краин арада са мензил, фаркъ жезвойди я. Дустаъгар еке психологарни я гъа. Абуру таб, зайдифвал гъасята гъисса. Идалайни гъери, абуруз чин хуси "почтадин" хабарар гъизвайди я. Абурув дагъустанивидикай, лезгидикай тайин хабарар агақъинай. Гъавиляй зекрикай, колонийрин офицеррикай сад-вад извилд звал гъидайбур хъанатлани, за талукъ чөхебурун къилин талдиз элкъенвай объединенида ахътина къайды туну хы, Реддин юстициядин министр Юрий Чайкадин приказдалди заз полковниковин чин, гъурметдин грамомта ва чехи премия ганай. Идал къведалди зун "Лайихувиледи къуллугъ авунай", "Михъивиледи къуллугъ авунай" I-II-III дережайрин медалприз, дипломриз, пишкешриз лайиху хъанай.

■ Умъурдин гъакъыктая, чара инсанрин юкъва, таниш тушир шартлара, ацалтзавай маний-вилеризни килиг тавуна, чибур дамахдай дережайриг агақъава. Квел гъихътин четинвилер ацалтна? Маса халкъариз гъихътин къимет гузва?

- Зун инанмиши я, хайи муг тұна, гъурбатдиз физвайда вири татуғайвилер гъисаба къазва ба абуруз таб гудай къаст рикъел таваза. Лугъун хы, чи

къве мисал гъиз къанзана. Шегъердин прокурорни зун, къалахай себеб яз, мукъвал-мукъвал гъалтзавайди тир. Са сеферда ада заз лагъана: "Масуб Мавлудович, вун халисан полковник я. Эгер ИК-да къалахавай офицерар вири вун хътинбур хъанайта, вишералди дустаъгар дузы рекъель хъведай, абуру фад-фад чин хизанрин патав хъфидай". УИС-дин начальник Ермолаева са совещанидал икъл лагъанай: "Масуб Мавлудович халисан жентинин, дузы, намуслу, итимвал къай офицер я. Ада вичин четин везифаир гъакъысатвиледи къилиз ақъудазва. Адахъ галаз санал къалахунал за рикъив дамахзава". Абуру заз рикъив гъурметзлавай. Чна къени алакъа хъзвана.

Закай коммунист хъунни рикъелай алат тийидай вакъиадиз элкъенвай. Лезги тирвияй. Манышлақдин колониядин парторганизациядин собранидал зун 3 сеферда партиядиз къабулна, амма горкомди зи документар элкъур хъийиз хъана.

Инсанвилини Къанундин терез газ

бетда, им зун патал гъзет тавур кар тир ва зи везифаир са шумуд сеферда артух жезвай. Зун гъа жуван төттерда эгечна къалахдив. Вири алакунар дустаъгар дузы рекъель хун, абуру фад инай чин къалериз хъфин патал авуна. Гъешкарвияй чирвилер артухарун патал за Барнаулдин маҳсус школада, Москвадин, Киевдин МВД-дин заведениндира клем хъувуна. Идараада гъылк къалахна лагъайта, идан гъакъындай колониядиз са шумуд сеферда Къазахстан ССР-дин МВД-дин гъилия-гъилиз къведай Яру пайдахар, заз Къазахстандин МВД-дин, Манышлақдин УВД-дин патай гъурметдин грамотаир, пишкешар гуни шағыдалазва.

Кеферпатаң чилел

■ Цийи чкадиз күн чара авачиз фена. Ана күн гъылк къабулна?

- Са рахунни алач, вердиш хъянвай, дустар, чирхчирап авай чкадай садазни масанихъ физ къан жеда. Фикиррик, иллаки умъурдин юлдаш гъала-бадик акатна. Гъакъятлани, чун фена. Къуллугчыны заз гъасята гана - СССР-дин МВД-дин са шумуд колония ақатзавай объединенидин начальникдин заместителвал. Са ақылан вахт алатнан, зун Ныробдин 1-нумрадин са шумуд колония ақатзавай объединенидин къиле ақвазарна.

Малум хайивал, зал къедалди ина къуд начальник дегишарнавай. Саклани колонийра къайда тваз жезвачир. Анра зекри агъавалзлавай ва чин гъилия къведай къван тахсиркарвилер, нағъакъан крар, зулумар ийизвай. 326-нумрадин ИК-да къуллугчыдайла, зун лап татуғай гъалар авай колонийриз, подразделенийриз къалахиз ракъурнай ва залай анра гъалар са жуьреда къайдадик кутаз алакънай. Амма сеферда са шумуд агъзур кас дустаъгар авай объединенидин ресбэрвал гун заз жуван төлмек акакъ тийдайдар къар хъиз хана. "Икъван гагъда валил алак тавур са карни амукъынч, гила, вахъ еке дережаяр, тежриба, чирвилер гъаф авайла, мадни хъсандиз алакъда. Ви далудих зунни галайди рикъел ракъурмир", - лагъанай Гульгъади.

Колониядин яшайшдих галаз таниш хъянмазди, заз акуна хы, дугъирданни, ина са закондални, къайдадални амалавазир. Ина вичин, дустаъгар жуъреба-жуъре классриз, кастайриз пайнавай, "ханари", "паханри" агъавалзлавай законар кардик квай. Вири месэлайрин гъавурда гъатайла, за талукъ къул-

лугчийриз вири "паханар" санал къватлунин тапшургүл гана. Виридалай галаз таниш хъайдалай гульбъуниз за абуруз жувакай, къалахай чайрикай, зи истемишунрикай, законрал къевивиледи амалдайдакай, садазни къайдасувилер, истисмарвилер, нағъакъан амалар гъалаз тийдайдакай малумарна. Эхирдай за къетивиледи, виридала килигиз, лагъанай: къале пахан сад жедайди я, рикъел хъых, амни зун я. Гъхътиң месэла хъайтлани, ам анжак за ятлана. Эгер зав күнне "паханвилин" макъамар давамарзавайдакай сес агақъайта, чир хъухъ, ахтундан гъалар виридалайни перишанбур жеда.

Рұғъдин буржи

■ Къетлен идараира офицердин форма азас къуллугчай Күн хайи маканди гъылк къабулна? Адтдин къайдада яшайш тухун четин ақваззачни?

- Айвайвал лагъайта, вахъ. Чав, дагъийрикай аялрив, бинедилай зегъмет чыгуни, четинвилерихъай къурху таҳъунин ерияр кутунвай экир. Алай аямдин вири къулайвилер авай къвалер за эцигнавай, амай крарип яшаш-яшаш вердиш хъана. Районда, меркезда зун къуллугчынын калтугнай, я заз теклиф авур касни хъана. За арендада саектар чил къачуна, ана багъи кутуна. Алай вахтунда ада бегъер гузва: ичер, хурмай, шефтепар, хутар... Къале за кайванидих галаз ундынуша, къазар, верч, нек гудай үлгъер гузва. Сала майвайар, къачу хъчар битмишарзала. Суфрадални датланда са химияни квачир, дадлу, еридин сүрсөт жезва.

(Къейд: Масуб Мавлудович анжак са вичин хийирдих калтугнай, гъылк къандатлани хъуй лагъузай кас туш. Адахъ ватанпересвилин, къайгъударвилин, халкъдикай, патав гвай инсанрикай фикир авунин, абуруз күмек гүнин гъисс, къаст ава. Белки, садни агъзадач жеди, багъидан бегъерар ада шеъверра авай багъийриз, дустариз, чирхирриз гъакъ пайзала. Акъалтзавай несил ватанпересвилин рұғъдаллаз тербияламишун патал ам мукъвал-мукъвал чадын телевидений ракхаза, школайра учениктири галаз гурушар тешилзала. Къудай исалай вири ада Россиянин армияда къуллугчай къетъяна, ватандыз хътанвай къуд полковник санал къалына - Алимуродов Жими, Мирзоев Мавлуд, Сефербеков Мавлудин ва Расулов Ислефил. Вад офицерди Сулейман-Стальский ва Мегъарымдухъурин районда жаванрихъ, жегъипри галаз тербиядин къалахин тухана. Гила ада лезгийринни аваррин арада дуствилин алакъаяр гегъеншарзала.)

- Вучиз лагъайта, - давамарзава ихтилат Масуб Мавлудовича, - виридалайни дуствал хъсан я. Акъулдилай алатаиль, инсанриз багъишнавай виридалайни хъсан пишкеш дуствал я лугъуда. И пишкешдикай ярга хъун бес дузы жедани? Эхиримжи хейлдин йисара чи бязи политики тухузтай нағъакъан сиясады дағычи миллиетар сад-садаз акъвазарна. Им ерли герек авачир кар я. Исятда, зи ва аварни дуст, полковник Камил Мегъамедован алахъунар себеб яз, Сулейман-Стальский ва Ботлих районин ағылайри дуствилин мұкъвер кутунва. Заз акуна, и кардал жаванар пары шад я. Дағыви халкъарин векилрин дуствилин мисалар тарихдайни кламай къван гъиз жеда.

■ Жаванрихъ галаз гурушшиш хъайила, Күнне абуруз военный вузриз гъахъун теклифзазва...

- Эхъ. Фикирдиз гъвшаш, алай вахтунда школайра, вузра виликан хътин хъсан гъалар амач. Вузар, колледжар күтъяй-бүр къалахай авачи амукъзаша. Гъавиляй за лугъузва: са затын тийиз, күччейрин "генералар" жедалди военный вузриз гъахъун хъсан я. Им гъакъыккы къуллугдин, бар-каллу пешедин, квалин-къан, вижевай мажибдин ва агъваллу хизандин иеси хъунин замин я. Государстводизни, халкъдизни офицерар яз къуллугъда. Күчбассанар жедалди, Россиянин Армиядин, полициядин халисан полковникар, генералар хъун хъсан тушни?! Лап и мукъвара генералдин чин алукай Арсен Рагманов хъгин. Чи халкъдин векилар зигындалди, хъсандиз көлнапалди гъамиша тафавату жезва. Къе Россияда виридалайни жегъиль илимрингин докторни лезги Зар Алисултанов я. Акъалтзавай несилдиз къвалелай гаттунна школадани, общественный чайрани, гүкүмдин органнан милли тарих, адетар чирдай, бар-каллу инсанрилай (абур чакъ вишилди ава) чешне къаҷудай тербия гана къанда. Абурукай чилин халиси иесияр авуна къанда.

■ Масуб Мавлудович, Күн бахтлы инсан я лугъуз жедани?

- И саудалдиз за разивиледи жаваб гуда. Вучиз лагъайта, зун Альмад бубадин весириз вафалу хъана. За жувахъ галаз яшамиш хъайи, къалахай, ацалтазай са касидин хъсанвилелай гъери писвал авуна. Инсандин бахтсузвал нефс, пехилвал я. Гзаф нефс авай ва пехил инсандин я бахтунин къадир, я пулунин къадар чир жеда. Ам чуныхъиз, тарашиб, масадал пехилвал ийиз гъатда, вичин ва патарив гвайбурун умъурни барбатда.

Зун бахтлы кас я. Заз жувахъ галаз къадай умъурдин юлдаш къисмет хъана. Чи веледар зегъметдал рикъ алай, жуван чал, хъур, халкъ, улкве къаниб. Захъ галаз къелай, санал къалахай авур инсанрихъ галаз за гипани хъсан алакъаяр хъзвана. Заз газаф чайрай абуру зенгер ийиди, хайи ийкъар, суварар тебрикда. Къейд ийиз къанзана хъи, бахт вич-вичелай гъилье гъатзавайди туш. Ам патал вири умъурда намуслувиленді зегъметни чыгун лазиз я. Чи газаф жегъипри къалувилил, темпел-виллис къиль янава. Икъл инсан са мурадивни агакъын.

Зун Пермдин областдин хъфизвайдакай чир хъайила, горкомдин 2-секретарь Ногаев, Гурьев облисполкомдин УВД-дин ИК-рин начальник Кулмагамбетова "акъваз" лугъуз минетарнай. Горкомдин 1-секретарь Бекбысынова, райкомдин чехи-бүр чин телефонин нумраяр вуганай ва "чна вин мус хъайтлани къалахал къабул хъйиди" лагъанай. Къалахдин юлдашынин чаз сюрприз авуна. Чи тварунихъ рекъе хтунин еке миракет тешкинай ва чаз багъи пишкешар ганай. Пермдай хъвдейдани тъя икъл хъайди я.

Инсандин умъур. Ам са гъвечи вахт я. И де-вирида зун дөвлөттрихъ калтугнай. За лезги намус, жуван тъвар вине хвена, маса халкъдикай лезгиян анжак саттахъай къалурна, абурун патай жуваш гурумет къазанмишна, гъуматиди михъилид къуллугъын. Им виридалайни чехи бахт, дөвлөт я. Ибуру куру гафар туш, зун лезги тирвияни бахтла я, и кардални дамахзава... Къуй вирида зухбахт умъур хъурай!

Афгъандин хер рике ама

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ингье 31 йис алатнава Советрин аскерар Афгъанистандай ахкүдай 1989-йисан 15-февралдилай инихъ. 10 йисуз (1979-1989) ССРР-ди Афгъанистандин халкъдиз күмекна. Международный терроризмдих галаз женг чуугуна. Даведин нетижаяр хъсанбур хънанч: 15 ағзурни 31 кас телефон, 57 753 аскердал хирер хъана, бязибур гел гала-чиз квахьна.

Ахчегъ райондин Цуругърин хурий тир Севзихан МИРЗЕХАНОВАИ Афгъандин дядедина иштиракна. 1982-йисуз хуруйн школа күтаяй жеъильдиз 1983-йисан 21-апрелдиз Советрин Армиядин жергейриз эверна. Ам Афгъанистандин сергъядин мукъув гвай Теджен шеънердиз акъатна. Танкунин водитель-механиквилн пеше къячунвай ам отделенидин командирвиле тайнарна. 30-октябрдиз дядедин вири техникани гваз Афгъанистандин Кандагар шеънердиз тухвана.

С. Мирзеханова гъеле школада келзлава ийсарилай танкист хънаник, Германиядя къуллугъунакайва гъана акъазуникай фикирзайвай, гъыкъ хъи, адан чехи вад стхадини маса улквейра армияда чешнелудаказ къуллугъуна, абурукай пуда - ГСВГ-да. Гъвечи Севзиханаз абурун сүбъетрай аскервилн умумур-къуллугъ саки чизвай ва къаст, гъабуру хъиз, ватанпересвилин буржи лайхлудаказ тамамарун тир. Амма кысметди Севзихан Афгъандин дядедин къизъян женгериз акъудна.

- Гъелбетда, дядедина гъар жуерьедин душушшар гзаф хъана, - рикел хизива С. Мирзеханова. - 1984-йисан мартдиз, дагъыху хуриер душманрикай михъзайвай операцияда зунни Мухуров Камал (чна санал къуллугъуна, 2018-йисан 24-апрелдиз ам, гъайиф хъи, кечмиш хъана) недайхъвадай сүрсет, ГСМ, техника авай машинирин колонна хъун патал ракъурнавай дестедик квай. Дагъдин рекъын къекъундал чи танк фугасдин минадал хътийкынна, зи къилин мефти къарсана (тъя чавалай зун 3-группадин инвалид я). Камал саламатдиз къа-къатна. Мягъкем бронядин къеневай танкистар яз, чаз пары хасартилер жезвачир. Амма гранатомётчилик инномётчилик кар хаталуди тир. Пияда аскерар пары телефон жезвай, иллаки - сифте вахтунда. Ахпа чаз "Вун ягъ тавунмаз, ямпр!" лагъай эмири ганвай. 1984-йисуз Кандагардиз Америка-динни Англиядин инструктори гъазурнавай 2000 боевик атайла, гъалар мадни къизъян хъана. Нагагъ

Гуржистанда гъазурна рекъе тур 500 кас спецназдин батальондин күмек хъначиртла, чи гъалар мадни пис жедай. Даведин махсус яракъар-тараракар (месела, 200 метрдин мензилде къвачин ван къведай, мичи вахтунда ақвадай алатар ва икъл мад) гвай абуру асул гъисабдай махсус операция йифен вахтунда къиле тухудай. Нетижада чи бригададилай 6 йисуз алакъ тавур хътин крат - абуру са йисан къене къилиз акъудна, чи телефонирикай акъвазна, даведин халис пешекаррикъ галаз чунни рубъльамиш хъхъба.

Ваз гъукуматдин патай гъихътин къезилвилер ава? - хабар къазва чна 1997-йисалай Цуругърин хуруйн клубдин музикант, художественный руководитель (ам халкъдин милли музалатрин устад я), 2011-йисалай СДК-дин заведующий виле къалахъзайвай Севзихан стхадивай.

- Эменин-малдин налогдикай азад авунилай гъеъри, мад са къе-зилвални авач, - жаваб гузва касди.

- Ватандин Чехи дядедин ветеранар саки амач. Жеъиль-жаванриз ватанпересвилин тербия гүнин важибул къалахъзайвай Севзихан стхадивай?

- Эхъ, гъелбетда. И къалахъзайвай школада, хуруйн Советрин идара-да, библиотекада (гъайиф хъи, хурие лап хаталу гъалдиз атанвай клубди къалахъзайвай пары йисар я) жеъильрихъ галаз датлане къиле тухузва. Аялар "Зарница", "Орлёнок" къурунгъиз гъазурзава, ватанпересвилин темадай ачух тарсар, диспутар ва гуруушар тешкилзана. 23-февралдин, 9-майдин сувариз талукул райондин мянекратра иштиракзава ва икъл мад.

Дирибашвилин къанунралди

Ш.ШИХМУРАДОВ

Жува тарсар гайи виликан ученикар душушш хъайила, къелна, хъсан пешекарар, жемятдиз менфатлу касар ххатна, абури тайин дөржайривни агақынаваз акурла, гъелбетда, гзаф хвеши жеда. Гъа икъл, 1974-1981-йисара за Мегъарам-хуруну районандин Къеплир-Къазмайрин юкъван школада тарсар гайи ученикрай сад редакциядиз зал къил чуугаз атанвай. Хабарар къурла, чир хъайивал, амни Афгъанистанда хъайи женгерин иштиракчи я къван.

МЕГЪАМЕДОВ Эмирбек Зияудинович 1964-йисан 11-сентябрдиз Къурат райоиндик Хурухууре дидез хъана. 1968-йисан залзалидиканин чехи пай агаълири цийи чкадал - Къеплир-Къазмайрал къелнүүгү кутуна. Эмирбек къелнүрал рикел атай, виклеръ ученик тир. 1982-йисуз СШ хъсан къиметралди акаалтларай ам Белгород шеъерда эцигунардай материалрин технологический институтдик экечиңа.

Сад лагъай курс күтаягъайла, студентдиз армиядин жергейриз эвер гана. Ада сүбъетзвайвал, сифте зур йисуз Туркестандин военный округда чирвилер, вердиши-вилер къачуна. 1984-йисуз гвардиядин 149-мотострелковый полкуник кваз Афгъанистандин Кундуз вилаятдиз тухвана. Яргъал улквенидикай, анин вакъийрикай, къилье фейи женгерикай сүбъет авун, абури рикел хун Эмирбекаң къандач. Къурелди лугъуда: "Чна интер-

национальный буржи тамамарна, четин макъамда афгъан халкъдиз күмекна..." 1985-йисан ноябрдиз ам Ташкентдиз хтана. Армиядин жергейрай ахъай хъувур жеъильди гъа Белгородда вичин къелнүрал да-вамар хъувуна.

1990-йисуз вуз акаалтларна ва эцигунардай инженер-технологвилн пеше къачуна, Махачъалада ЖБК-дин карханада къалахъзайвай башламишина.

1993-йис. Улквена алаш-булаш гъатнавай и муракаба девирда къайдаяр хъудай органлиз армияда намуслудаказ къуллугъунавай, кар алакъдай дирашиб жеъильар герекзайвай. Икъл, Эмирбек Мегъамедоваз милициядин жергейриз теклифна. МВД-дин Махачъалада шеъердин управленида транспортидин рекъяй къалахъзайвай башламишина.

физзай поездар рекъе тваз, абурун саламатвал таъминаиз хъана. Ур-розыкъда къалахъзайвай, Эмирбек Мегъамедов "Ватандин вилик лайихлувилерай" II дережадин ордендин медалдиз (1997-йис) лайихлуху газа краирик лугъузла.

Малум тирвал, къайдаяр хъудай органлин къуллугъучияр гъамиша экстремизмдихъни терроризмдихъ галаз женг чуугунин сифте жергейрай ава. 1999-йисуз международный бандитрин геллегъри Дагъустандал вегъйла, Эмирбекни къулухъ акъвазнач, ополченидин жергейрик кваз ам Новолакда хъана.

Э. Мегъамедоваз "Аскердиз - интернационалистдиз хъсанвал чир жедай Афгъанистандин халкъдин патай" медал, интернациональный буржи тамамардайла, виклеръвал, аскервилин жуэрэтулвал къалурун СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин патай Гъурметдин грамота (1988-йис) ва маса шабагъарни ганва.

Гъурметту хизандын пуд велед тербияламишина. Эмирбек Мегъамедова алай вахтунда Интернет-системада къалахъзайвай. Жеъиль - жаванрихъ элкъвена, ада абурун хъсандин къелнүр, дерин чирвилер къачун, темпелвал тавуна, физкультурадални спорттал машшул жез, бедендин, руыгъдин сагъламвал мягъкемарун, зайифвал къалур тавун, виклеръ, дирашиб хъун меслятзава. "Ватандиз, халкъдиз намуслувилелди къуллугъун гъар садан буржи я. Виклеръда вичи хъуда, жемятни", - лугъузва аскерди - интернационалисти.

Гыч са касни, са затини
рикелай алатнавач

Ислягъвал хъурай!

Сардар АБИЛ

Няниз гежжалди къалахъзайвай аламукънаваз акуна, кайваниди зал зенг авуна:

- Я итим, сяддин музъуд жезва, няниз түүн недай вахти хъвана. Ви рикелай къвалин рехъ алатнавани?

- Исятда хкведа, түккенрай къачудай зат-мат! авани?

- Ваъ, лазим затлар за къе базардай къачунва. Хтулар вал вил алаз акъвазнава. Геж тавуна, хъша, - кайваниди зак тади кутуна.

Компьютер хкудна, экв хкадарна, кабинетдин ракларни агална, за машиндин патав камар къачуна.

- Абил стха, ваз нянин хийирар! Квэз алуқъзавай Цийи йис мубаракрай! - зи къаншардиз Рамазан атана. Адахъ цүд ийса авай хътии рушни галай.

- Вазни хийирар хъурай, Рамазан стха. Вазни, ви хизандизи алуқъзавай йис мубаракрай.

- Вун къалахъзайвай гежжалди алама хъи? Къалахъзайвай газа авайни?

- Зун къе къалахъзайвай газа теж хъана. Вун и вахтунда аял галаз и магъледиз гъыкъ акъвазнавай?

- Изи тутал Саймат я. Зирагметту дидедин тъвар алай ададин кефи хаз женини. Сайматан талабун къилиз акъудиз къланз, зун вири шеъиль тирвал къекъвена. Эхирни и магъледиз акъвазнава. Эхиримхи умуд квай чка и «Зум» кантора тир. Амни агална. - Рамазан тахсир квайди хъиз заз килинга.

- Дуньядя къуырен карчни гъатзавай и девирда, вири шеъиль тирвал къекъвена, тачагънавайди вуч затлар? - зи хиял хчи хъана.

- Сайматта школада хъсан къиметар аваз къелзава. Ада мулллимди Советрин Союздин Игит Эсед Салигъован умумурдин тарих жағъурна. Ам Ватандин Чехи дядедин Игит тирди, гъелбетда, чи яшда авайбуруз вириздан чида. Амма гъи хурий тиртла, зи хиялдайни акъвазнавай. Келайла, вири рикел хтана!

Чарчин вини къилел Эсед Салигъован шикил алаз, адалай ағадиҳих ам гъына ханатла, Чехи ханатла, гъына къелнатла ва мус дядедин фенатла, гъакни адан игитвилекай къхъенвай са шумуд чар чапна, за Сайматав вугана.

- Абил бубадиз чухсагъул лагъ, - Рамазан къвачел къарағына.

- Чухсагъул, Абил буба, - регъульвал кваз лагъана руша. Сифтедай пашманзавай адад вилер гила хуърезвай.

- Чехибуру лагъай къалахъзайвай газа баркалла, балаяр! Сагърай лагъ ви чехи бубадизи, галат хъунизни килиг тавуна ви эвердиз гъай лагъанавай! Сагърай лагъ кваз дузы тарсар гузай мулллимизризи! - Рамазан хтулар галаз ракларлар къван рекъе хтана, зун мад компютердин патав хтана.

За азлум дядедина чанар гайи лезги халкъдин игитрин тъварар вири рикел хтана. Къурагъ райоиндик Киргизирин хурий тир Эсед Салигъован макъала къватлай къайдада мад, Советрин Союздин Игит хъай. Къурагъ райоиндик Цилингрин хурууны Алиев Араз Къазимегъамедовчакай (1925-1984), Ахчегъ райондин Хинерин хурууны Алиев Гъазрет Аъяевичакай (1922-1981), Ахчегъирин хурууны Эмиров Валентин Аллагъяровичакай (1914-1942) Докъузпара райондин Каракурые хурий тир Велиев Мирзада Девлетовичакай (1923-1944) макъала яр гъазурна.

15-февралдиз Афгъанистандин чи къушунар ахкүдна 31 йис тамам жезва. Афгъандин дядедин иштиракчи тирвилляй, за Игит Абас Исрафиловни фикирдай акъуднч, гъадакайни макъала гъазурна...

- Буба хтана! - къвализ гъахнамазди, хтулар зун къужахламишна. Геж хъанвайтлани, зал вил алаз акъвазнава, хизанди нянин түүн түүнчавир. Фу түүрдадай къулухъ за хтулар жууван патав ацуқъарна. Сифте Ватандин Чехи дядедин къурурь сүгъбет авуна, гъарда са Игитдикай макъала къачуна, чира. Са гъафтедилай, чун вири къватлай хъана, тарихдин тарс тухуда. Абас Исрафиловнакай са гъафтедилай хтулар вири къватлай хъайила, за къвалахъзайвай литературадин "тарсуниз" къватлай. Аялри ашкъидивди, виклеръдиз гъазурвал акунвай. Зи шак гъасчада абурун чехи дидедал фена. Ада вичин мулллимивилин къуватни кутунвайди малум жезвай. Гъелбетда, за сад вилек кутуна, мулькууди къулухъ тунч. Вириздав вилекамаз гъазурнавай пишкешар гана. Абас Исрафиловнакай са Афгъандин са бази вакъийрикай за ихтилатна.

Заз дядедина Игитвиллин тъварар къачур ва чанар гайи вирибурун руыгъерин вилек узъягъвилин буржи тамамарай хъиз хъана. Къуй гъар са къвале, улквела, вири дуньядя ислягъвал хъурай!

Кыилин фикир гузтай хилер

Жасмина САИДОВА

11-февралдиз республикадиз ганвай грант ишлемишүнин рекъер хягъуниз талукъ сесер гун акъалттарна. Серенжемдин тамам нетижаяр гъелелиг малум туш, абурукай чна инлай күлүх хабар гуда.

Рикел хин, РФ-дин Гъукуматди 2019-йисан 30-ноябрдиз къабулай къаарардин бинедаллаз, региондиз 1,267 миллиард манатдин къадарда аваз грант чара авунва. И такътар гын рекъериз харжатла чирун патал республикада жемиятдин веревирдер малумарнай ва РД-дин экономикадинн мулкар вилик тухунин министерстводин сайтда, "Зи Дағыстан" порталда сесер къабулиз башламишнай.

Сесер гунин серенжемдин къвед лагъай пай (онлайн къайдада сесер гун) 28-январдиз башламишнай. Гынхтин рекъериз асул фикир гудатла, республикадин агъалийри теклифна.

Веревирдерин сад лагъай паюна агъалийри меслят авур 11 агъзурни 97 теклифдикай 48 хягъунайдай РД-дин экономикадин ва мулкар вилик тухунин министр Гъажи Султанова 25-январдиз малумарнай. И теклиф 13 хилез талукъ я: яшайишдин къвалер ва шегъердин мулкар, ЖКХ, рекъер, здравоохранение, об-

разование, хуруын майишат, туризм, карчывал, культура, илим, искусство, эцигунар, промышленность, экология, маса рекъер.

Гы. Султанова хабар гайивал, теклифар республикадин вири муниципалитеттрай атана. Сад лагъай паюна виридалайни активидаказ иширакна: Махачкала шегъерди (4 942 теклиф), Каспийски (1015), Буйнакский (90), Кызылорды (59), Избербашди (54), Хасавюртди (49), Новолак (22) ва Табасаран районди (22). Гыкъини 44 теклиф Москвадай ва 2 Санкт-Петербургдай агакъна.

Эгер агъалийри кыилин фикир гузтай хилерикай лагъайта, сифте чкадал яшайишдин къвалер ва шегъердин мулкар, здравоохранение ва ЖКХ ала.

Теклифар гузетзава

Ийкъара РД-дин экономикадин ва мулкар виликти тухунин министерстводи мад са серенжемдин талукъ яз "Чайрилай теклифар" проектда иширакун патал арзаяр къабулиз башламишнава. И проект муниципалный тешкилтратай (чайрилай) къvezvay теклифар, лазим субсидияр чара авуналди, кылиз акъудун патал конкурсдин бинедаллаз хягъуниз талукъди я.

Чайрилай къvezvay теклифар умумурдиз кечиримишүнин проектдин макъсад хидаказ акъвазнавай бязи месэлэяр муниципалитеттин ва агъалийрин күмбэлди гъялун я.

Муниципальный тешкилтратай къvezvay проектар жемятди ишлемишавай къурулушин, гын жергедай яз аваданламишүнин, культурадин, ЖКХ-дин, цэлди таъминарунин, чиркин ятар лазим къайдада къерехдиз акъудунин обьектрин, хуярерин шегъре рекъерин, аялрин ва спортдин майданрин ва икмад гыл хъсанарунихъ элкъульнавайбур хүн лазим я.

Конкурсда иширакунин асул шартларикай сад чайрилай къvezvay теклифрин проектриз, гъукуматди гузтай тақъатрихъ галаз сад хыз, муниципальный тешкилтратин бюджеттэй тақъатар чара авун ва меценатрин (гъульлудаказ мергъяматлу рекъиз пул гузайбурон) ишираквал хүн я.

Конкурсда иширакун патал арзаяр неинки муниципальный тешкилтративай, гыл хуярерин (шегъерин) администрацийтивайни къабулда.

Конкурсда иширакун патал документар РД-дин экономикадин ва мулкар виликти тухунин министерстводи агакъарун лазим я. Гъелелиг авай делилралди, арзаяр 2020-йисан 15-апрелдэлди къабулда.

Агъуз аватна

Республикада агъалийриз яшайишда ва я майиштада лазим шейэр нагъд пулунихъ кура-кура маса гунин нетижада жезвай къазанжийрин къадар алтатай ийсуз 1,9 процентдин агъуз хъана.

Государстводин статистикадин Дағыстанда авай органдай хабар гузайвал, алишверишдин санлай къачур къадар 393 миллиард манатдилай 743 миллион манатдал къван аватнава.

Дагстадин делилралди, шейэр маса гунин гъерекат яваш хъунин себеб базарра ва ярмаркайра кура-кура маса гузтай шейэрин къадар түмил хүн я.

Къейд ийин, агъалийриз лазим шейэр кура-кура маса гунин нетижада жезвай къазанжийрин къадар гъвечи ва юкъван карчивилин вири субъектээриз талукъ яз гъисабзана ва тамам рекъемралди къалурзана.

Пар къезил жеда

Федеральныи налогрин къуллугъдин Дағыстанда авай Управлениди хабар гайивал, 2021-йисалай тешкилтратал алай административный пар къезил жеда. Абуул патал, 2019-йисан апрелдиз къабулай Федеральныи закондад (№ 63-ФЗ) асаслу яз, 2020-йисан транспортдин чилин налогар гудайла ва адайлай къулух налогрин декларацияр агақаруунин чарасузвал къуватдай вегъенва. Россиядии Министри транспортдин чилин налогрин декларацийин формаяр тестикъаруун буйргү къуватдай аватнавайди яз малумарнава.

Гы са вахтунда, налогрин талукъ тир вахтунда транспортдин чилин налогар яз гайи пулар тестикъаруун патал 2021-йисалай карханайриз ва компанийн гъисабзана налогрин къадардикай хабар гузтай малуматар рекъе твада.

Идалайни гъеири, 2021-йисалай декларацияр (тестикъарнавай налогрин декларацияр) къабулдай мумкинвал амукъда. Компания цийикла түккүр хъувур дүү-

шүшра инспекцийини налогрин декларацияр къабулда - эгер зөвлөдий абуул 2020-йисуз къачунвайбур тиртла.

2021-йисан 1-январдилай РФ-дин субъектрин за-конар акъуддай органдиз транспортдин ва чилин налогар тудай вахтар тайнардай ихтияр амукъдач. И вахтар РФ-дин Налогрин Кодексди тайнарнава. Дэшишвилер РФ-дин Налогрин Кодексдик РФ-дин 2019-йисан 29-сентябрдиз къабулай Федеральныи Законди (№ 325-ФЗ) күхтунва.

Берекатлу хъурай!

Бикханум АЛИБЕГОВА

Зун гъамиша гъейран ва ашукъ я чи хайи чилин гузел түбийатдал, Шалбуз дагъдан, ам такабурдиз тамашавай лезги чилел, зарбиз физвай Самурдал, сан-гысаб авачир гъамга булахрал. Абурукай садакай заз инал раҳаз кланзава.

Ата-бубайри лугъуз ван хъайивал, ругуд лагъай асирдин вилик Ахцеңгърин патав гвай Хемрин хуруын мулкунал фан цин булахрал пайды хъана. Адан хъуутуыл цин тымдикайни менфятувиликай и дедеда яшамиш жезвай жемятдиз фадлай малум я. Патакъерехда яшамиш жезвай бязи ватанэгълияри, хайи ерийрал хтамазди, и баркаван цин дад ақваз, булахрал фидай.

И ийкъара зун Бакуда авайла, къелемдин дустуни завай, мад сеферда къведайла, вичиз международный выставкада къизилдин медаль къачур Хемрин "Арран" цин са шуше гъун тарабана.

Анай хтайвалди, а цин суракъда гъатай зун "Арран" карханадин иеси Мегъамед-Гъусейн Гъасановахъ галаз таниш хъана. Дугъриданни, райондин агъали тир Мегъамед-Гъусейн Гъасановича са курув вахтунда лезги чилин абукеевсер цин дад дүньядиз машгъурна. Ишлемиш тийизмай буругъ кардик күхтунна, лазим тир ахтармишунар тешкилна, чар-цар, лицензия къачуна, са шумуд ийс я къалахиз. Заказар гъар са чкадай къевзва. Дағыдин деринрай винелди еримишавай михы ва хийирлу ци республикадин ва адалай къеце базарра инанишишвиледи чка къазва.

Кар ана ава хы, "Арран" яд сагъламвал патал иллаки менфятуя я. Ада хуквидин, ратарин азарар сагъарзана, бедендин сагъламвилин гыл гүнгүнна хутаз күмек гузва.

Алай вахтунин экономика, бизнесдин сирер чидай М-Г. Гъасанован деддияр цых галаз алакъалбур я. Къейд ийиз кланзава хы, рикъиз, фикирриз пары михы кас тир Мегъамед-Гъусейн Гъасановича и кар халъкдин яшайиш хъсан хланзай, баркаллу краалди машгъур ксарайкай ибарат дестедих галаз гылле күнвна. Чеб вири сагърай. Къуй чи булахрин ятар къвердавай артух, берекатарни бул хъурай!

Гъвечи гъаличи

Чи мухбир

Шикилдай аквазвайди Махачкала шегъердин 38-гимназиядин 4-классда келзаяв Наида АКИМОВА я. Ада и ийкъара Каспийскаа кардик квай республикадин образовандин центрада мектебда келзаявай ва бахчайра тербия къачузвай аялрин арада къиле феи "Илимри жаванриз эм гузва" ахтармишунрин ва проектрин къалахрикай ибарат республикадин дережадин конкурсдин эхиримжи паюн-1-чка күнна.

Аялар ахтармишунрин къалахрал желбунин маңсандади 19 хилекай ибарат яз тешкилай гөгөнш мянрекатда республикадин аялрин бахчайра, мектебра тербия ва чирвилер къачузвай аялри, муаллимри (санлай 500-далайни газаф ксари) иширакна.

Чирвилер къачунин рекъе викъегъвал къалузавай руша мектебдани хъсан къиметралди келзава. Конкурсда ишираказай аялрин къалахриз, чирвилериз, алакъунриз къимет гайи жюридин дестеди "Сифтегъан классар" хиляй Наидади кхъея "Ерилу хъвадай яд сагъламвилин замин я" ахтармишунин къалах виридалайни хъсанди яз гъисабза.

Нетижаяр къунин, гъалибчияр дипломралди къейдунин шад мярекатда РД-дин Гъукуматдин Председатель А. Здунова, РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель - РД-дин образовандинин илимдин министр У. Омаровади иширакна. Наидадив РД-дин образовандинин илимдин министр У. Омаровадин ва РД-дин муаллимрин Ассоциациядин президент А. Байрамбековадин къул алай I дережадин димлом ва кубок ваххана.

Малум хайивал, Наида Акимова чи машгъур писатель, алим Къурбан Акимован хтул я. Къуй гъвечи руша гележекгэдэ илимдин рекъе члехи агалкъунар хъурай!

Гь. Мамедован - 100 йис

Ульмурни женг я

Гъажи Къазиев

Цийи Къурушар са шумуд хуърун агълийрикай арадал атанва. Абурукай гзаф чка Игъиррин жемятди къазва. Хуъре абурун къвалерин къадар 150-далай алатаузава. И жемятдикай Ватандин Чехи дяведин ветеран, офицер, насыгватчи разгъметлу **МАМЕДОВ Гъажи Мегътикулиевич** гъульметлубурукий сад тир. Ам 1920-йисуз лежбердин хизанда дидедиз хъана. Ада вичин зегъметдин сифте камар Вышинскийдин тъварунихъ галай колхозда къачуна.

1939-йисуз Гъаждидиз аскериллиз эвер гана. Ада Эрменистандин Дилижан шегъерда авай 554-стрелковый полкуна къуллугъзвавай. Аней ам Ленинакандиз военный шоферар гъазурдай курсариз ракъурна.

Гъажи Мегътикулиевича рикел хканай: "Шофериллин курсар завай къутъяз хъаначир. Апрелдиз чун, курсантар, Прибалтийский военный округдин саперрин 293-батальондиз рекъе тунай. 1941-йисан июндина сифте къилерай чун Таураче шегъерда авай. Патарив армиядин штаб ва яракъарни недай съурсет авай складар гвай. Зун 22-иондин экуйнин съядин 3-даз къаравулда акъвазнавай. Зур съяни фенач, чи къилелай самолет-разведчики лув гана, адан гъульмуналаз цүдрапди масабурни пайда хъана... Къваларал немсерин хашар алай абур чал бомбяр гадариз эччина.

1941-йисан 9-сентябрдин Калининский областдин Селитер вирин патарив душмандихъ галаз женини за эрчи къвачел залан хер хъана. Са ваца госпиталда къаткана. Хер сагъ хъхъйла, зун Ржевдин рекъе тунай. Немсер Ржевдин агакъзава лагъай хабар хъайла, чун клерет-клерет Калинин шегъердиз акудна.

1942-1943-йисара Мамедова Волховдин терефда къиле фейи женгера иширакна. Са шумуд сеферда ада Ладогадин вирелай - "Ульмурдин рекъяй" ленинградвийриз съурсет, яракъар дашиблизава машинин колоннар ракъурна. Ленинграддин гъалкъа къатдайла, тафаватлу хъайи Гъажи Мегътикулиевича "Ленинград оборона авунай" мемориал гана.

Дяведин вахтунда адакай шоферни, алакъачини, наводчикни, тупунин командирни, офицерни хъана. Ленинград гъалкъадай акъудайл, ам Прибалтийдин республика яз заддай женгериз рекъе тунай.

1945-йисан 18-январдиз Къиблепатан Пруссияда къиле фейи къати женгера Гъажи Мегътикулиевич къвед лагъай сеферда залан хер хъана. Саки къуд ваца Белоруссиядин Витебск шегъердин госпиталда къатдай яз 1945-йисан 25-апрелдиз къвализ ахъйна. Гъалибилин йикъакай ада 9-майдин экуйнавъ хайи маканда хабар хъанай. А вахтунда Мамедова партиядин Ахчегъ райкомда къвалахзавай ва областной партшколадани къелзавай...

Гъажи Мегътикулиевичан къисмет мад Яракъуль Къуватрихъ галаз алакъалу хъхъяна. Дяведилай гъульъинин йисара армиядиз тежрибули политработникри патахъай ильтяж авай. 1951-йисан июндиз сифте Буйнакска, ахпа Чукотский полуостровда ада частунин командирдин политикадин рекъяй заместителвиллин везифаляр тамамарна. Гъажи Мегътикулиевич капитандин чинда аваз 1956-йисан февралдиз ватандиз хтана. А йисуз Игъирарни Хасавюрт райондин дълзенриз къуч хъанавъ. Карл Марксан тъварунихъ галай колхоздин коммунистри ам колхоздин парткомдин секретарвиле хъяна.

Къвалах чидай, дяведин цаяра лигим хъанавъ тежрибули секретарди колхозчийрик зегъметда агалкъунар къазанмишдай руъя кутуна. Секретарвиле къвалахай рууд йисуз колхоз къве сеферда Дағъустандин Верховный Советдин гъульметдин грамотайриз лайихъу хъана.

Гъа йисара Гъажи Мегътикулиевича галаз санал къвалахай, гъульъинлай "Курушский" совхоздин директор хъайи разгъметлу Диярханов Сабира вичин "45 йис Хасавюрт районда" тъвар алай ктабда рикел хъизва: "Армиядин жергейрай хтанавъ жеъил офицер Гъажи Мегътикулиевича гъа сифте йикъалай екез гъульметзавай... Партиядин Хасавюрт райкомдин бюродин член яз, ада партийный организациядин авторитет вини дережадиз акудна... Эхирдайни гъа райкомдин аппаратда къвалахна".

1965-йисуз ада Дағгосуниверситетдин тарихдин факультет акъалттарна, чирвилер акъалтзавай неслидиз чирвилер ва тербия гуз хъана.

Гъ. Мамедован бегъерлу зегъмет такуна амукъинч: ам Дағъустандин лайихъу муаллимвилин, РСФСР-дин халкъдин образованният отличниквидин тъварариз, Дағъустандин Верховный Советдин гъульметдин грамотайриз, "Зегъметдин ветеран" медалдиз лайихъу хъана. Гъажи Мамедова вичиз баъга тир Ватандин дяведин I дережадин, Баркалладин орденрал ва И.В. Сталинан къулар ала зхай чухсағъулдин пуд кагъаздал дамаҳдай.

Гъажи Мегътикулиевич вичин ульмурдин юлдаш Мария Алексеевнани галаз Хасавюртта яшамиш жезвай, абуру чин веледар, хтулар халис ватанпересар яз тербияламишна. Ветеран 2010-йисан 10-мартиз кечимиш хъана, Цийи Къурушдал кучкнава.

Тлејиб

Батман

Гъалибилик пай

Тамила САЛМАНОВА

сад тир. Ам колхоздин правлениди ахъайначир.

Ватандин Чехи дяве башламишайла, Салманов Батмана къуллугъздавай частарни женгерик эччина. Ада Кавказ, Сталинград худай ва ахпа гъужумдиз фидай женгера иширакун къисмет хъана. Хирерин хайи аскер Германиядин чилел акудна. 1944-йисан декабрдиз залан хирер хуникиди Батман Салманов армиядин жергейрай ахъайнай. 1-группадин инвалиддин гимнастеркадал Ватандин дяведин 1-дережадин орденди, "Кавказ оборона авунай", "Германиядин винел гъалиб хъунай" медалри нур гузвой.

Сифтедай ада "Комсомол" колхозда, гъульъинлайни "Комсомольский" совхозда гъакъисагъивиледи зегъмет чугуна.

Улькве къеве гъатнавайдакай, душман Грозныидив, Махачкъялайдив агакъзавайдакай хабар хъайила, вишералди дагъвияр гъульъилдувиледи фронтдиз фенай. Абурун арада Батманан чехи стха Тлејиби авай. 1942-йисан январдиз, дяведин женгера яца авай вахтунда, аскердин партал алуклай Салманово 290-стрелковый дивизиядин частарик кваз хейлин женгера иширакна. Яру Армия гъалиб жедалди къве варз амаз, залан хирер хуникиди госпиталдиз аватна. Ахпа хурузъ хтана. Гъалибилин югъ стха Батманахъ ва хурунвирхъ галаз санал хуъре къаршиламишна. Ам Ватандин дяведин II дережадин ордендин, "Женгера лайихъувилерай", "Кавказ оборона авунай" ва маса шабагърин саъби тир.

Чехи Гъалибилик чипин пай кутур стхаяр Тлејиб ва Батман Бут-Къазмайрал разгъметдиз фена ва аин сурага кучкнава. Абурун рухвайри, хтулри, птулри и хуъре ульмур кечиришишава.

Чехи ватанперес

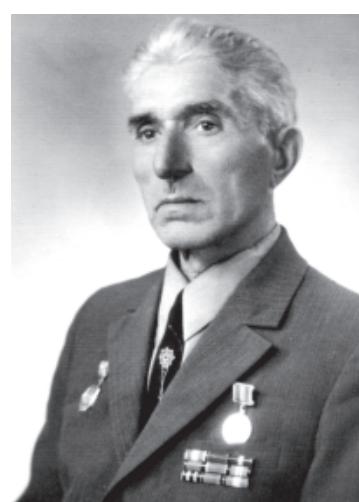
Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

РАЖАБОВ Дадаш 1900-йисуз Куъре округдин Лака хуъре кесиб лежбердин хизанды дидедиз хъана. Вичин цувад йис жедалди ада хуъре медресада къелна, диде-бүбадиз вичелай алакъай къумекар гуз хъана. 1915-йисуз ам Баку шегъердиз фена. Ана ам стхаяр тир Нобеприн нафтадин буругъра флевиле къвалахъ акъвазнавай.

Бакуда Д. Ражабов къвенкъеччи рабочияр - революционерар тир

Тарикъули Юзбеговахъ, Къазибег Акимовахъ ва масабурухъ галаз таниш хъана. Инкъилабдилай гъульъиниз Дадаш вичин юлдашрихъ галаз Дағъустандиз хтана.

Советрин гъкуматдин сифте йисара Д. Ражабов "Дагчекъдин" органра къуллугъдадал акъвазнавай. Ада Хасавюртдин округда цийи гъкумдиз акси бандитрихъ галаз женг чугуна. Гъа са вахтунда ада вичин чирвилерин дережани хажжна: Дағгартшколада, Москвадин Дзержинскийдин тъварунихъ галай сад лагъай школада, Рагъэкъеч-

дай патан зегъметчирин коммунистический университетда къелна.

Хуърун майишат колективизация ва улькве индустриализация ийизвайла, Ражабов республикадин, округдин ва райондин жавабдар къуллугърал хъана. Ада Къуъре округдин исполкомдин председателвал авунай. Округ экономикадин, культурадин жигъетдай вилик тухунин меслайриз еке фикир гана.

Гъульъинлай ада ВКП(б)-дин Табасаран райкомдин секретарвиле, Хасавюрт райондин Роза Люксембурган тъварунихъ галай совхоздин директорвиле, Дағъустандин "Заготзерно" карханадин крар идара авунин къуллугъдал къвалахъ.

Ватандин Чехи дяведин йисара Д. Ражабова Яру Армиядин къушунрик кваз Украина, Польша, Чехословакия ва маса ульквеяр фашистрик азад авунин женгера иширакна. Немсерин фашистрихъ галаз къиле фейи женгера къалурай гъунаррай Д. Ражабоваз гъкуматдин виниз тир наградаяр гана. Дяведилай гъульъинин йисара Д. Ражабов жуъреба-жуъре къвалахърал хъана. Ада Хуърегрин хуърун 7 йисан школадин директорвал, ахпа Хив райондин "Хиврин колхозник" газетдин редакторвал, райсобесдин заведующийвал ва маса къвалахърал хъана.

Суал-жаваб

Редакциядин почтуниз и мукъвара чар атана. Идалайни гъейри, гзафбуру редакциядиз зенгер ийизин “Путинан пособийрин” къадар-къисметдикай хабар къазва...

“Гъуреметлу редакция!

За көвөй агъадихъ галай суалпиз тамам жавабар гун талабзава. Малум тирвал, 15-январдиз Президент В.Путина Федеральны Собранидиз рекье тур Чарче дуллух тимил тир хизанриз къезилвилер гүнүкай, мадни 3-далай 7-йисалди яшарин аялар авай хизанриз, эгер хизанда авай гъар са касдал яшамиши хүн патал тайинарнавай агъя кланин къве къадардилай тимил дуллух агакыз хайтла, пулдин алава тақыттар гүнүкай лагъанва. И пулар къачун патал гъи идараидиз ва гъхьттин документтар агакъарун, абурун къайгъуда вуж хүн лазим ятла, чир хъана кланзава.

Пара вахтара гъукуматди гузвай къезилвилерикай чаз хабар жезвач, талукъ идараидиз фейшила, дүбэжава гузвач, чун инжиклу ийизва.

Жемятдин төвэрнүхъай көз чар къеиди Докъузлара райондин Къурушин хуярый тир Сайд-Али Сулейманов я”.

РЕДАКЦИЯДИН ПАТАЙ

Дугъриданни, алай ийисэн эвэл къиляй Россиядн Президентди Федеральны Собранидиз рекье тунвай, виче агъалийрин дуланажагъдин шарттар хъсанарунис гегеньш чка ганвай Чарче дуллух тимил тир хизанриз къумекар гун хиве къунва. Редакциядиз атанвай чарчин автордиг, гъайиф хъи, вич гы идараидиз фенатла, гъинай вичиз тамам жаваб ганачтла, къалурнавач. Чун лагъайтла, и суалдиз жаваб жагъуриз, МФЦ-диз фена. И центрадин управленидин къуллугчиди чун гъавурда турвал, гъелелиг къватла ва агакъарна кланзавай документтар тайинарнавач, гъик хъи, законопроект эхирдалди къабулнавач, гъелелиг адад къук гъанвач. И кар къилиз акъудайла, агъалияр яшайишдин рекъяя таъминардай (УСЗН) управленидин ва МФЦ-дин сайтра лазим документтар къалурнавай сиягъар жеда. Мумкинителериз килигна, чна газетдани абур (документрин сиягъ) гуз алахъда.

ТАМАМ ЖАВАБ - ПРЕЗИДЕНТДИВАЙ

Чун винидихъ чарче ганвай суалрин, къарагъарнавай месэладин суракъда авайла, 5-февралдиз Россиядн Президент В.Путина улькедин цийиз тешкилнавай Гъукуматдихъ галаз сад лагъай совещание къиле тухвана. Анал асул гъисабдай РФ-дин Федеральны Собранидиз рекье тунвай Чарче къалурнавай тапшуругъар къилиз акъудун веревирдна. Кылди къачуртла, Гъукуматдин Председатель Михаил Мишустина, адан заместителри - Андрей Белоусова ва Татьяна Голиковади - докладар авуна.

Вице-премьер Т.Голиковади къейд авурвал, алава пулар тахминан 2,4 миллион хизанрип агъкъа. 2020-йисуз и месэладиз федеральный ва регионрин бюджетрай 159 миллиард (федеральный бюджетдай 120 миллиард) манат чара авун пландик кутунва.

РФ-дин финансрин министр Антон Силуанова вилидай малумарайвал, Президентди вичин Чарче къалурнавай тапшуругъар къилиз акъудун патал 2024-йисалди федеральный бюджетдай 3,77 триллион манат харжда.

Ик, кылди къачуртла, В.Путина премьер-министрадил документда вилидай эцгигнавай везифаяр къилиз акъудун патал пулдин тақъатар 15-апрелдади таъминарун тапшурмашнай. Гъя и вахтунанди дидевилин капиталдин индексациядиз ва и программа 2026-йисан эхирдалди давамаруниз талукъ законопроект гъазурнни лазим я. Малум тирвал, 466 агъзур манатдин къадарда аваз дидевилин капитал 2020-йисан 1-январдилай гуда. Хизанда дидедиз къвед лагъай аял хайила, адан къадар 150 агъзур манатдин артух жеда.

В.Путина и совещанидал мадни къетидаказ къейд авур кар, и къезилвилер къачудайла, инсанар къеве тун тавун я.

- Гъукуматдивай за, яргъал тевгъена, лазим тир нормативный база гъазурун ва къабулун, чайрал къалах къайдадик кутун талабзава. Сифте нубатда им 3-далай 7-далай яшара авай аялар авай ва чин дуллух тимил тир хизанриз талукъ я. Идакай Чарче лагъанва. Күй рикел аламайвал, и пулар чна 1-январдилай гуз эгечда. Инсанри и пулар са четинвални авачиз, итти-биттийра къекъуын тавуна, жезмай къван фад, гъя гъисабдай яз арзаяр интернетдин къумекадли гуналдини, къачудайвал къилиз акъудна къланда, - къейднава Президентти.

И гафайр аквазайвал (чнани къевелай умуд кутазайвал), мукъвал вахтара и месэладал къук гъиз алакъда.

КОРОНАВИРУСДИЗ ТАЛУКЬ ЯЗ

Винидихъ чун раханвай совещанидал В.Путина веревирд авур мадни са месэла алай вахтунда вири дүньядик къалабулух кутунвай коронавирусдиз талукъди я. Вице-премьер Татьяна Голиковади Президентдин талабунади цийи азардихъ галаз женг чуугун патал чи улькведа гъихътин серенжемар къабулнаватла раижна.

Ик, са шумуд югъ идалай вилик Китайдай Россиядиз оборонадин министерстводин къве самолётда аваз 144 кас агакъарна, абурун 128 россиявия я. Амма, гъайиф хъи, чарадан талдал еке пулар къазанмишдайбурни жагъана.

Т.ГОЛИКОВА: “Бязи аптекайра чна вирусикай хъйдай дарманар ва чинал гъалдай маскайр (средства индивидуальной защиты) багъя хъянвайди дүздал акъудун. Заз лугъуз къланзава, бязибуру лагъайтла, къимет 70-100 манатдал къведалди хажнава. Цийи ийсалди са маскадин къимет манатни зур тир”.

В.ПУТИН: “Ахътингурувай лицензияр вахчун герек я, гъя иналди - күтятъ. И тегъерда еке пулар къазанмиш кълан хъянва ман. Ахътингур гъикъван аватаны, дүздал акъудун ва абурун талукъ къарап къабулун герек я. Мад сеферда ик тийидайвал”.

Т.ГОЛИКОВА: “Заз мадни алай хъийиз къланзава, 4-февралдилай Росздравнадзорди чи тапшуругъадалди агъалияр патал “тади йъалда жавабар гудай линия” кардик кутунва. Аны чи улькведин гъар са агъалидивай коронавирусдиз талукъ малуматар къачуз ва чеб яшамиши жезвай чайра аптекайра - къиметар хажнавайханы хабар гуз жеда”.

В.ПУТИН: “Чи улькведа аптекайр кълмай къван ава. Абурун къвед-пуд агална лагъана, агъалияр дарманралди таъминарун гъалтайла, чур жедай къалах авач. И кардал эхир эзигна къланда”.

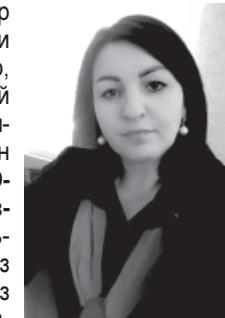
Са шумуд югъ идалай вилик телевиденидин центральный каналрай хабар гайвал, чинал йъалдай маскайрин къиметар Дағыстанда са шумуд цүд сеферда хажнавайди ва виридалайни багъабур тирди дүздал акъуднава. Махачъаладин чехи пай аптекайрай абурун маса гузвач. Чидач, мадни багъя хъунал вил алатла, я тахъайтла, дугъриданни, абурун къит хъянватла.

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Сулейман-Стальский райондин волонтёррин гъерекатдин дестедихъ галаз зун алатай ийисуз райондин 90-йисан юбилей къейдзавай мярекатдал мукъувай таниш хънай. А вахтунда абурун райондин администрациядин дараматдин гъятаада иниз къуд патахъай къевзай мукъманар хүшилвиледи къабулзавай, абурун хуруйрал и мярекатдиз бащнавай знакар алкүрзавай. Тариҳдин важиблу и вакъиада чин хиве тунвай амай везифаяри жегъилри лайххувиледи къилиз акъуднай...

Къени кратин сагыбар

Са тимил ийкъар идалай вилик чна и гъерекатдин куратор, Сулейман-Стальский райондин образованидин управленидин пешекар **АЛИКБЕРОВА Маина Надировна** дихъ галаз сүльбетна. Ам 1979-йисуз Волгоградда дидедиз хъана. Агъя Стаприн-Къазмайрал юкъван школа, Дербентда дүньядин экономикадин институт ақылтларна. 2015-йисалай райондин образованидин управленида къвалахзава.

Малум хъайвал, районда волонтёррин гъерекат 2018-йисан эвэл къилера тешкилна. Къенин юкъуз обозованидин идарайра кардик квай волонтёррин 26 отрядда 350-далай виниз аялар ава. Алатнавай тамам къве ийисуз и гъерекатди къиле тухванвай къвалихдай Маина Надировнади сүльбетзава.

- Волонтёррин гъерекатди районда къиле тухувай важиблу вири мярекатра иштиракзава. Ик, алатнавай ийсара чна 150-далай виниз серенжемар тешкилна. Абурук ква: “Дикъет це, аялар”, “Георгийдин лента”, “Аялдиз хъвер багъиша”, “Дидеяр хъхъ!”, “Михырайон”, “Наркоманиядиз - ВАЙ”, “Хъсаныллин тарсар” ва масабур. Аялри чин хушнанди къени и краир кайхалду пай кутазва. “Волонтер” гафунин манадай аквазайвал, ам, дугъриданни, вичин хушнанди, гульгуллудаказ обществодиз хийр патал зөгмет чувлазвай, вири и краир пулсуздаказ къилиз акъудзайвал кас я. Мадни заз лугъуз къланзава: волонтёрди къенивал, умудлувал ва мутьуббат багъиша. Чи аялрихъ халис волонтёрриз хас вири ерияр ава - къеве авайдаз, сагъсуздаз къумекар гун, инсанриз шадвал, баҳтлувал багъишидай ашкы-гъевес... Лугъурвал, абурун гъвчизамаз чанда чехи риклер авайбур я, - къейдзава М.Аликберовади.

Акъалтзавай несилдиз къедамаз хъсан тербия гун пакадин ийкъан, умудлу гележегдин замин я. А тербияни сифте нубатда чехи-гъвечидиз гульгумет ийиз чирунил башлаши мажев. Чаз чир хъайвал, волонтёррин гъерекатдик квай гадаярни рушар яшлу кса-риз къумекар гун патал къвалериз физва. Гъя-ята, багъда къилиз акъудун лазим тир краа, къалин кеспийра къумеказва. Сагъламвал пайгар тушир, гъя гъисабдай яз инвайлд аялрин патав финиз, абурун руьх хажнавиз, къумекар гунизи абуру артух фикир гузва.

Алатай ийисуз районда къиле тухвай зурба

мярекатрани, чна винидихъ лагъанвайвал, райондин 90-йисан юбилейдиз талукъ мярекатда, жегъилрин образованидин «Күрье-2019» международный форум къиле тухудайлани, волонтёррин гъерекатдин иштираквал тариф авуниз лайххуди тирди къейд ийиз кланзава. Идалайни гъейри, абурун школайра, ақылтзавай несилдин ватанпересвилин руьх хажнавиз талукъарна, жуэртлувилин, гъаклии наркоманиядиз акси (ва ик мад темайрай) ачух тарсар къиле тухуваза, субботнира активнидаказ иштиракзава, райондин архивдин отделдиз, хуярерин администрацийриз чепелай алақъдай вири жуэрдин къумекар гузва. Ди-дейрин юкъуз ва 8-Мартдиз ЦРБ-да къаткан-

вай, гъаклии къечира дишегълияр - чи дидеярни вахар шадариз, абурун хуш келимаяр лугъуз, цуквер гуз волонтёрриз иллаки хуш я. Са га-функцилд, абуру жезмай къван гзаф къени кратин къилиз акъуднай жезва.

Лугъун лазим я хъи, волонтёрри къиле тухувай къвалахдиз хейлин идарайрин ре贝尔ери, гъаклии къилдин ксарини чухсагъулдин келимаяр лугъузва. Абурун жергеда Сулейман-Стальский райондин КЦСОН-дин директор А.Бабаев, ЦРБ-дин аялрин отделенидин заведующий М.Мамеева ва гзаф масабур ава. Цийи ийисан вилик центральный больницацадин аялрин отделенида волонтёррин дестеди ина сагъламвал гънгүнна хутазвай-бур патал “Цийи ийисан сагъбульчирчил” лишандик кваз серенжем къиле тухвана. Аялрин шадвилхъ къадар авачир. Аяз Бубадин-

ни Живедин ханумдин пек-партал ала з волонтёрри вижевай программа къалурна, аялрин гульгульяр хажнана, абурун савкъатар гана. Ихтиин серенжем къиле тухунай отделенидин заведующий Мадина Мамеевади волонтёрриз сагърай лагъана. Ада къейд авурвал, эхиримки 25-йисуз аялзис ихтиин сувар бахшнавай им сад лагъай сефер я.

Мадина Надировнади хабар гайвал, 2020-йисал планрик гзаф къвалахар ква. Алай вахтунда абурун худайбурун ийкъаз талукъарнавай серенжем - Армиядин жергейра къуллугъазавай жегъилриз ширинлухар авай посылкяяр гъазурна рекье тунал машүрт я. Мартдиз вири райондин субботник тешкилда...

Волонтёррин гъерекатди чипиз къумекар ва къетен дикъет гунай райондин къил Нариман Абдулмуталибоваз сагърай лугъузва. Къуй къени кратин къилиз акъуддай ашкы-гъевес мадни артух хуурай!

Нутгүфа

Нарима АГЬМЕДОВА

Виликан вахтара руш це лугъуз фидайла чамран патай са сини нутгүфа гъун адан девлетлувилин лишан тир. Нутгүфади къенин юкъузни лезгийрин суваррин, гъар са мярекатдин суфрадал чка къазва. И ширинлух клерецкий, финнерикай ва хатрутрин метикай гъазурда. Клерецкий хвехвер 5-7 декъи-къада сачуна экъурна, абурулай алатай чекалрикай михъда. Абуру тулькульвал квачир, тямылубур хъун важиблу я. Мед гзаф менфятул зат я. Ам члемедик ва я дудгъвердик хукурнани, хешилдик кутунани, маса түнрих галазни неда. Нутгүфа гъазурдайла, 1

литр мед, 2 кило клерецкий, 1 какадин лаз, 150 гр. фин ге-рек къеда. Какадин лаз къилди, 10-15 декъи-къада түр яна, каф хътиндид ийиди. Арадал атайди метиник къадарна, 15-20 декъи-къада вижевайдиз түрнанда хукурда. Какадин лаз нутгүфадик ам чкун тавун патал кутада. Фин 3-4 декъи-къада сачуна экъурна, артухан чекалар хуудна, клерецкий къадарна, вири санлай метиник хукурда, күнти хътиндид арадал гъида.

Гила чи нут

Тик? кутада алтайдаң чуңдар...

Арбен К'АРДАШ,
Дагъустандин халкын шаир

Жув-жував рахун

- Хтанва вун хай муказ -
Миграгъиз...
Адан чинай жуван къамат
суракыз,

Килиг адаз, тамашдайвал
гүзгүдиз:
Къе вун вун яз аматла, гъаш
бейнидиз.

Вун руг авай алад хурун
кучедай -
Жуван чуплах аялвилин бинедай.

Күльгэне гелер жагъура, руг хчализ,
Алахъ цийи гелер абурухъ акализ.

Алцура жув. Тунгъал цифер,
чававай,
Авайбур тир лагъ гъа баҳтлу
чавалай.

Чехи вацла авай ядни гъа яд я,
Гъульув агақ тавунамай,
баят яз.

Шалбуз дагъдал алай живни
гъа жив я...
Гъак! лагъ жуваз. Вун вун я лагъ.
Зун нив я?!

- Зи аялвал, зи михывал акатай
Руг гъик! жагъур хъийида
и руквадай?

Цифер физва. Къевеза чулав
булутар.
Гъик! кутада алтайдаң умудар?

Чехи вацла гадарзай къванери
Лугъузаччи умъурдикай күчери?

Шалбуз дагъдин живни, элкъвез
булахриз,
Кужум жезва чилевай къван
чварахриз.

Вунни вун яз амайди туш,
бейниван.
“Хъанай - амач”, - им я садра
жери ван.

Кланта мийир, кландатла жув
алцура -
Даптар күз я, тухвай чавуз кал
цурай?

Авай квалах: къве пай хъянтай
са рик! я,
Ругни цифр хъиз, гъа къве падни
гъарики я.

* * *
Са сеферда заз цийи
Ширикъиз клан хъана.
За вич гъиле къза хъай
Къелемдин заз ван хъана:

- На мад гъиле къамир зун,
Гъимир вилик на чарни.
Я хъиляй хъиз хамир зун -
Хъида за са царни!

- Вучиз? - мягътеп хъана зун. -
Чи арада вуч хъана?
Вучиз ваз ик! къана зун,
Дугъри дуствал пуч хъана?

Шумуд ийс я: датлана
Рик! авай мурадар
За, ви патав атана,
Вегъез уртак супрадал.

Гъикъван за вал, къелем зи,
Чи къведен сих садвиле
Ихтибарна ульткемдиз
Дердер-гъамар, шадвилер?!

- Эгъ, - лагъана къелемди, -
Акъанни вун гъавурда?!

Зи мурад туш хъилелди
Эцягъун ви хатурда.

Клан жемир ваз датлана
Царапин дагъ гъасилиз.
Гагъ-гагъ яб це тапана
Жуван руьздин сесиниз.

Ахпа вил вегъ дуьнъядиз,
Ам акъулдин терезда
Алцум ая вуна дуьз
Агъзурни са нефесда.

Вахт атайла, кис жедай
Вердиша жув тебятдин -
Вахъ таза тир гъисс жеда,
Илгъам гудай къуватдин.

Шаир кис хъун - чидайда
Къизилрилай вине я.
Аллагъдин пай хуьдайда
Дуьнъя даим сегъне я...

На низ лугъуда?

На низ лугъуда, ацанвойла рик!,
Шаклувилери авурла гъарики?!

Ви хурун къувдиз дар тирла

клалхан,

На низ гъарайда, такъатдайла ван?

Ялгъувилин ийф - ламу лит чулав,
Клеви хъянвай чил, къакъан

хъянвай цав

Элкъвенвайла вал, рамиз ви

бейни,

На низ лугъуда? Яб гуда ваз ни?

Вун тар я хъай гатфариз штум,

Вун - Яран ийфиз хакхай

палдум.

Ви дувулприк къеж, ви руьхъведик

цай

Кумазма! На низ ийида гъарай?!

Я няметра вил, я девлетра вил

Тунач на, руьздин фу ийиз гъасил,

Ви руьздин ризкъи абурудай

вегъез

Алахънавайла, на лугъуда низ?

Низ жеда ви ван, низ жеда аян? -

Рик! къванер я, тежедай миян.

На низ лугъуда? - Жуваз лугъуда,

“Ни гъанва зун и йикъаз?” -

лугъуда.

На низ лугъуда? - Чавуз лугъуда,

Цавуз ваз атлуз-атлуз лугъуда:

“Къуранни ийиз, хъида на цурц,

Хакхай ви цук мад ахкатда

гъуэрс.

Къванцизни ви тум вегъедай

са фер

Гъатда ваз - ада ахъайда цирер.

Чулав лит жувахъ галчукна алад,

Ви руьздин ризкъи жерди туш

баят”.

Шалбуз дагъдин күс

Жегыл члавуз Шалбуз дагъдин
Къяабдикай мармардин
Ханай за күс - цавун тагъдин
Аби-аэгар часпардив.

Са гъйкал хъиз, кълал яру
Туна жуван жибинда,
Умъурдай түз фенай цару -
Түккүльдайниншириндай.

Хънатланы гъикъван яргъа
Зун мукавай ватандин,
Кълалди зи риккин паргъа
Хвена царце виждандин.

Къезиларна, четин тирла,
Къайгъярни дердер зи,
Кана, чана эркин тирла,
Ахмурдивди жигер зи.

Гила, ийсар тирла къакъан,
Клеви тирла намус зи,
За даклардал хуъзвай а къван,
Шалбуз дагъдин са күс зи.

Аламатрихъ, гъейранвилихъ
Зи риклемай къанихвал
Садлагъана клубанвилихъ
Фена, тергиз дарихвал:

Зи пак дагъдин къванцел яру
Пуд ийсавай хтул зи
Тежедай къван хъянва къару -
Луварин пак цаукл зи!

Бици капал, экв чини гуз,
Къван эцигиз къачуда.
“Ам вуч я, чан?” жузур члавуз,
“Зи Шалбуз дагъ!” лугъуда.

Къчедизни фирла, аял
Къван жибинда тваз жеда.
Ксурлани, ам и кълал
Вичин гъапа къаз жеда...

Къачузва зи рик! цавар,
Рагъ ава зи гъуэльда:
Шалбуз дагъди ягъдин тумар
Цазва цийи несилда!

Вили цавар

Чан баркаван вили цавар,
Вуч иер я виливал күв!

Экъувилин я им сувар,
Даимди я цийивал күв!

Квез килигиз, Лезги ватан
Санлай клеме къаз клан я заз,

Зи рик!-жигер, зи руль, зи чан
Гъар са къванце тваз клан я заз.

Рехи дагълар, къацу сувар,
Гъульнин аран чилин багъри

Квез дигайбур я, эй цавар,
Лугъуз жедач гафар вири.

Гъиль захабур, рик! ахъабур
Я рухвайя рушарни чи.

Тур абурув жез такабур,
Алландин руль тийиз ичли!

Къулан вацун къве лув зурба
Сад садавай чара тахъуй!

Текъведайвал ахмур-талба,
Зи халик вара-зара тахъуй!

Вили цавар, вили цавар,
Це заз лувар, це заз лувар!

Зав зи лувар ахъайиз тур,
Зи руль чилел эклияз тур!

Жив

Къевеза жив. Къевеза жив. Къевеза,
Цверекла рекъив аваз бици.

Тілза рик!. Къазва рик!. Цазва
Гъамунин макъуни хци.

Вуч гъам я авайди хура?
Вуч хъянва? Вун вун я, жив - жив.

Цавунни чилин буш ара -
Гуя я лиферин тифтиф.

Къевеза жив. Рульгер я гуя
Женнетдай атанвай чилел,

Рик! гъиз ажалдин тия,
Алади виридан къилел.

Къевеза жив. Къевеза жив аршдай,
Црана кважда ам чиле.
Паквал саф, икъван фад харждай,
Жумартвал тушни хуш желе!

Къевеза жив - некъед хъач гара,
Юргъа я лацу шив къешенг.
Цавунни чилин буш ара
Живедин умъур я ва женг!

Къевеза жив. Къевеза жив эку.
Зи риклиз хъхъанва регъят:
Жив тирди къатланва рикли
Умъурдин - Ажалдин сергъят.

* * *

Хам, хъалхъас хъиз, клеви хъана,
За и умъур эхайвияй.
Къве вил михыз бурукъув хъана,
Хай халкъдих шехъайвияй.

Аламатар, керематар,
Заз такур са гуж аматла!..
Зи асиридин мусибатар,
Квек такатай вуж аматла?

Жезва жуваз къурху закай:
“Гъик! девир ва гъакъ ийизва?
И дуьнъядин чату вакай
Рик! авачир ракъ ийизва...”

Зун катзава девирдикай,
Зун катдай са макан ава -
Шалбуз дагъдин сунгульвирдик квай
Зи бубайрин ватан ава.

Зи Чехи вац!, зи Къулан вац!,
Сад мукъудак акахъзава.
Дуьнъядин къув, девирдик анц!
Гъа и къерел акахъзава.

Къилиз акъул, вилериз экв,
Япаризни ван хквевеза.
Инсанвилин ахкатна эрк,
Хура рик! чан хквевеза.

Зун шехъзава, зун хъурезва,
За мад цийиз гъисс ийизва.
Зи къилелай лекъ элкъевеза,
Зун хуъз, ада ик! ийизва.

Цаварин цифер

Лацу цифер - гаплалар,
Цаварай физвай,
Къуне дерин суалар
Зи рик! гъизва.

Рагъ ргазва. Цав - азгар,
Къакъан ва аби.
Зерифдаказ къугъуваз гар,
Ягъ тийиз барби.

Физва, физва алатна,
Къун аршдай секин.
Вуч умунвал акатна
Авазвачни къун!

Тваз генг хъянвай цавара
Къетлен гъзелвал,
Мурад яни хъун пара
Квехъ чи цигелвал?

Гаф галачир лугъун хъиз,
Гузвани хабар:
“Къев-алатиз, и чун хъиз,
Физва къу йикъар.

Физва къунни (къарай квехъ
Авач - ква тади),
Гъинай гъиниз ятла рехъ
Чин тийиз ади.

Чи лацуval-михыival
Авани рик!?

Чи

Дарманрин набататар

Къунж

Инжи векъин са жинсиник акатзаяв люцерна га-
фунин таркума лезги гафарганра къунж, спах яз
къалурнава. Бязи нугъатра адаюнжа лугъуда.

Гзаф алимри-химикри къейднавайвал, и наба-
татдикай инсандин сагъламвал мягъкемарунин кар-
да менфят къачуз жеда. Къуват, цицивал хънин,
гъакъни бязи азарриз аксивал къалурунин кардан
къунж ишлемешуни къумек гуда.

И набатат халкъдин медицинада фадлай ишле-
мешава. Мисал яз, шекердин диабет авайла, къун-
ждин гъалимадикай менфят къачуз жеда. Ам икъ¹
гъазурда: чайдин 2 түруна авай къурнавай ва къут-
къунна къуль авунчукъа веъ шир алай къапуниз ве-
гъеда, адал са истиканды авай кузвой (рганува) яд
иличда, ахпа ам 20-25 декъиккада кузвой яд авай
маса къапуна эцигда. Идалай къулухъ са сядтин
къене тада. Гъульынлай арадал атай гъалима къуз-
да ва ийкъан къене тимил-тимил хъвада.

Къунжды жалгъайрин тални секинарда. Сагъар-
дай дарман икъ гъазурда: 5 чехи түруна авай къур-
навай веъ эрекъид (0,5 литр) вегъеда. 2 ва я 2,5

гъафтеда тада. Гъазур хъай затл мичи рангунин пул-
тулгадиз цана, мичи ва серинвал квай чада хъуз
жеда. Истиандин паюна авай циз арадал гъай затл
нин 10 стлап вегъеда ва фу недалди виллик ам хъвада.

Къунж иммунитет хаждай дармандин еринда-
ни ишлемешиз жеда. И кар патал векъин таза пешер
салатдик кутун теклифзава. Гъакъни ада геморой
азарди аклажарзаявбурсун къумек гуда.

И набататдих иштияя зайлардай къуватни ава,
гъавилий адакай яхун жез къланзайбурсуй хийир къа-
чуз жеда. Набатат дармандин еринда ишлемешиз кълан-
зайбурсу пешекарривай меслятар къачун чарасуз я.

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Суьретчи Фуад

И сеферда заз келзайбурс Самара шегъерда яшамиш жез-
вай чи жегъиль ватанэгъли, еке алақунар авай художник-дизай-
нер Фуад Шагъбаева САИДАГЪМЕДОВАХъ галаз таниша-
риз къланзава.

Ам 1982-йисуз Азербайжандин Кълар шегъерда яратмишунардай интеллигентциядин хизандыа диде-
диз хъана. 1992-1996-йисара ше-
гъердин художественный мектеб къутъяна. Бажарагълу жегъиль ви-
чин рикъ алай кардин сирерай мад-
ни хъсандин къил ақынду патал Самара шегъердин К.Петров-Вод-
кинан тъварнучукъа галай художе-
ственный училищедик экечъина. 2003-2007-йисара ана чирвилер
артухардай алай къулухъ ада ре-
гиондин, областрин хейлин выс-

тавкайра иштиракна. 2013 ва 2016-
йисара ада вичин яратмишунриз
талукъ хусуси выставкайри теш-
килна. Реализмдинни импрессио-
низмдин къайдада яратмишавай
Фуадан суретар Россиянди, къецепатан ульквейрани хусуси
коллекцира ава.

Фуадан аял вахтар Кълар акъ-
атна. Архитектор тир бубади гъве-
чи чавалай вичин рухвайриз яратмишунар, искусство къланар-
на. Художницин ватан элкъузы-
на къунвай тлебиат гзаф гъурчег-
ди, ажайиди я. Белки, Фуадан
бажарагъдизни гъа та тлебиатди
таъсирина жеди. Идан гъакъиндай
Фуадан суретри шагъидвалзава.

Гъелбетда, къетлен алақунар
авай гъар са аялдик гъвечи чав-
алай гъевес кутадай, адахъ ви-

чин рикъ алай кардай чирвилер
гудай муаллим хънални кар ала.
Ф. Саидагъмирова мектебда сур-
етар чугваз чирай муаллим Се-
вилля Гаивонадин тъвар еке рази-
виледи къазва.

“Яратмишунрин рекъе гъвечи
чавуз хъсан муаллим хънуни
зи бахтуни гъана. Муаллимди зак
еке илгъам кутаз хъана, ада мектебда
зи выставкайри тешкилдай”, - мектебдин йисар рикъел
хизва суретчи.

Гъульынлай Фуад Кълар ше-
гъердай тир художник Рустам На-
гъиевашъ галаз таниш хъана. Ас-
кервилин къуллугъ тамамарна
хтайдай къулухъ жегъилди,
суретчи Р. Нагъиеван устархан-
надиз физ, вичин чирвилер, теж-
риба мадни артухариз хъана.

Самара шегъердиз къисметди
ам 2003-йисуз ақындуна.

Художникдин умъмър ва ярат-
мишунар тлебиатдихъ галаз сих
алақъада ава. Самарадани ада
Волга вацъу ва Жигулевский дагъ-
лари илгъам гана. Фуадан ярат-
мишунра уруссин зурба художник
И.Левитана къетлен гел тұна. Ада
къелдай йисара Левитанан къва-
лахрай суретар арадал гъана.

Фуадан яратмишунриз галаз
интернетда таниш жедай мумкин-
вал ава. Алай вахтунда ада ви-
чин умъмърдин къолдашдихъ галаз
санал къве хиз тербия гузва. Бажарагълу ватанэгълидихъ къуй
сагъвал ва яратмишунра еке агал-
къунар хъурай!

- Кеферпатан муркъадин океан виридалай-
ни тимил ахтармишава. Ана дагълар къеван еке
муркъар гзаф ава.
- Эгер Кеферпатан муркъадин океанда авай
вири бузханаяр црайтла, цин дережа 10 метрдин
къеван виниз хаж жеда.
- Виридалайни екеди Тихий океан я. Ада Чи-
лин майдандин пудай са пай къунва. Ана тахминан
25 агъзур остров ава. Океандин майдан саки 180
миллион квадратдин километрдикай ибарат я.
- Майдандин екевилел гъалтайла, Атлан-
тикан океан 2-чкадал ала. И океандин яд вири-
далайни укъузы яз гъисабазва.
- Ци къунвай майдандин екевилел гъалтай-
ла, Индийский океан пуд лагъай чкадал ала. Адан
дегънейра нафт ва тлебии газ гзаф ава.
- Вилкрай Атлантикан океандин Рагъ-
экъеңдай патан океан лугъузай.
- Къиблепатан океандин сергъятар гъеле
дуздақаз тайинарава.

Квез чидани?

Океанрикай

Дульядин океанрин деринрин бязи сирер мояркини, алимини чирнава, дульздал ақындуна. Са-
бязи делилар келзайбурсун итижлу жеда.

• Океанрин 95 процент ахтармишава.
• Океанрин гзаф паяра умъмър газза: анра
жуъреба-жуъре набататар, гъайванар ава.
• Океанра тоннралди бактерияр, вирусар
ава.
• Океанра 8 миллион тонндив агадын зир-
зиплири сирнавазава.
• Океанди чаз нефес чугваз къумек гузва.
Ада чаз нефесдихъ галаз чугвазавай кислород-
дин 70 процент арадал гъизва.
• Дульядин вири 5 океан ава.
• Эхиримжи асурида океанрин цин дережа 25
сантиметрдин хаж хъанва.

Дульядин набататар

Китайдиз - къумек

Россияди Китайдиз медици-
надин 2 миллион маска ва сан-
лай 23 тонн дарманар ракурна.
“ТАСС” чешмеди хабар гузай-
вал, идан гъакъиндай КНР-да
авай РФ-дин векил А.Денисована
ва РФ-дин санайидинни алвер-
дин министр Д.Мантурова хабар
гана.

Цийиз пайда хъанвай коро-
навирусди Китайда къвердавай къил хажзава. Эхиримжи делил-
ралди, тегъуындики къеи инсанрин къадар агъзурда агақнава.
Коронавирус Китайдин гъукумдарри 2019-йисан декабрдин вайра
Ухан шегъерда пайда хъайдакай лагъанай. И тегъуын мад 24 уль-
кведа, гъа жергедай яз Россиядани пайда хъанвайдакай хабар гузва.

КНР-дин МИД-дин векилди къейд авурвал, садакай-садак акат-
заявай тегъуындики галаз женг тухун патал Китайдиз 11 улькведи
гуманитарный къумек ганва. Китайдиз алай вахтунда иллаки маскай-
рин в медицинадин маса къуль-шулынгирин игтияж ава.

Менфят хкатна

США-ди кардик кутур санкцийри Ирандин хийир гана. Къейдза-
вайвал, Америкадин аксивилер себеб яз, улькведин яракъыл къу-
шунар мяյкем ва маса мумкинвилерни ачу хъана. “Reuters” чеш-
меди раижзаявайвал, идакай улькведин верховный регъбер А. Хаме-
нейди Тегеранда военныйрихъ галаз къиле фейи гуруышдал малу-
марна.

Адан гафарай, США-дин макъсад Ирандин къудратлу ВВС та-
хуун, и жигъетдай манийвилер гун тир. Амма макъсаддив агақнава.
“Иран алай вахтунда виллик фенва, гъатта самолетарни түккүрзава”,
- лагъана ада.

Хаменеиди алана хъувурвал, США-дин санкцияр тахсиркарви-
лин серенжем я, амма абуру Ирандин къумек гузва. Къилди къачуртла,
нафт къачувай маса ульквейр аслу хъуниди экономикани виллик
фида. Ада гъакъни малумаривал, Иранди маса ульквейриз къурху
гузач, ада анжак вичиз хатасувал таъминарзава.

Нубатдин сеферда Ирандиннин США-дин алакъаяр америкави
аскерри 3-январдиз Багъададда Ирандин вини дережадин махсус
“Аль-Кудс” подразделенидин генерал К. Сулеймани къейидалай къу-
хъуль къизгъин хъъана.

Малышевадин теклиф

Телевиденида медицинадин рекъе передачаяр къиле тухузтай
Е.Малышевади КНР-да чыланвай цийиз жуъредин коронавирусдин
виллик пад къунакай ихтилатна. Идакай “Sputnik” радиоди хабар гузва.

Адан фикирдалди, азардин виллик пад къуниз дезинфекциядик къум-
ек гуда. “Эгер вирус акатнавай чак водороддин перекисдиди ва я
хлор квай антисептикрайда чуъхвейтла, вирус гъасятыдай рекъида.
Азарханайра гъа икъ ийизвайди я”, - къенва Е.Малышевади вичин
фикир Instagram-да. Адалайни гъейри, россиявийриз ультрафиолето-
вый нуарини къумек гуда - ада вирус 15 декъикъадин къене рекъизва.

Сагъламвал хъдай къайда

Россиядин лайхху дуихтур А.Кабычина офисда ацуқына къвалах-
зайбурсун сагъламвал хънин къайда раижна. Идакай пешекарди
«Sputnik» радиодин эфирида ихтилатна.

Духтурдин фикирдалди, сколиоздикай (инсандин къулан тар ка-
кур хъун) къерех хъун патал кабинетра ацуқына къвалахзайбурсун иксандын
“90 нумрадин къайдадал” амал авун герек я. Студал ацуқынавай
инсандин бедендин ва ютурин арада дұым-дұз пілпі (прямой угол)
хъун герек я. Меттерни гъа жуъреда дұым-дұздақас кандурун тек-
лифзава. Къавин къанерни полдал дұздақас, са къвалахъ ва я какур
тавуна, эцигна къанзава.

Кабычина къейдзаявайвал, къавин къавел вегъена ацуқынави виже
къеда. Къулан тарцизни жалгъайриз зиян гүнілай гъейри, икъ ацу-
кынны дамарар чукъуынди ва ивидин гъерекат явашарунынди да-
маррин азарнин арадал гъун мүмкін я. Духтурдин офиса ацуқына
къвалахзайбурсун къулан тарциз пис таъсир ва жукъимрал артухан
гужакъалт тавун патал, гъич тахъйтла, гъар сиятда ва я къве сиятда са
сеферда чқадилай къарагъун меслят къалурзава.

Идалай виллик медицинадин илимринге доктор, профессор Р. Зас-
лавскаяди компъьютердихъ ацуқына къвалахзайбурсун гъар зур ся-
тилай къарагъун вири күннен къайдадал” амал авун герек я. Студал ацуқынавай
инсандин бедендин дамарризни хъсан патахътай таъсирда.

Урус Чалал раҳазза лугъуз...

Киевда урус Чалал раҳаззайбурсун галаз акси женг тухузва. Урус
Чал себеб яз, 9-февралдиз малум тушир касри дишеғъли гатана.
Идакай “Информатор” чешмеди хабар гана.

Къейдзаявайвал, полициядив, ивидай хъана, къурсыдал ацуқынавай
дишеғълиди гатана.

Хасаратвал хъай дишеғълиди полициядин векилріз хабар гай-
вал, урус Чалал раҳазза лугъуз, ам са шумуд итимди гатана. Сагъ-
ламвилиз зарар хъай дишеғъли азарханадиз рекъе тұна.

Къейд ийин, январдин эхирра автобус гъалзай украинви, ада
урас Чалал раҳаззайбурсун гатана. Адан дегънейра нафт ва тлебии газ гзаф ава.
Къейд ийин, январдин эхирра автобус гъалзай украинви, ада
урас Чалал раҳаззайбурсун гатана. Адан дегънейра нафт ва тлебии газ гзаф ава.
Къейд ийин, январдин эхирра автобус гъалзай украинви, ада
урас Чалал раҳаззайбурсун гатана. Адан дегънейра нафт ва тлебии газ гзаф ава.

понедельник, 17 февраля

РГВК

06.50 «Заряжайся!» 0+
 07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
 08.05 «Заряжайся!» 0+
 08.15 «Здоровый мир» 0+
 08.50 «Заряжайся!» 0+
 08.55 Д/с «Испанские города XXI века» 16+
 09.30 X/ф «Мусоризация» 12+
 11.20 «Декан» 6+
 11.50 «Служба Родине» 12+
 12.05 «Парламентский вестник» 12+
 12.30 Время новостей Дагестана
 12.55 «Человек и право»
 13.55 Мультифильм 0+
 14.05 «Арт-клуб» 0+
 14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
 14.55 X/ф «Аришка» 0+
 16.55 Т/с «Участок лейтенанта Каучуры» «Черная паутина» 1 с. 12+
 17.55 Концерт «Музыкальный майдан» 12+

18.45, 01.15, 04.45

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
 9.00 Новости.
 9.25 Доброе утро.
 9.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости.
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 21.30 «Учимся побеждать»
 21.55 «На виду» 12+
 23.20 «Угол зрения» 16+
 23.45 Д/ф «И вечный вызов на ковер» 0+
 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00 Время новостей Махачкалы
 01.50 Д/с «Тайны века» 11 с. 16+
 02.45 X/ф «Юлий Цезарь и война с галлами» 12+
 04.25 «Дагестан туристический» 6+
 05.20 «Учимся побеждать»
 05.35 X/ф «Аринка» 0+

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Турчидаг» (на лакском языке)
 11:25, 14.25, 17.00, 20.45 Вести-Дагестан
 18:30 Парламентский вестник
 18.55 К 75-летию Победы.

НТВ

5.15 Т/с «Псевдоним «Албанец» (16+).
 6.00 Утро. Самое лучшее.
 8.00 Сегодня.
 8.20 Т/с «Москва. Три вокзала» (16+).
 10.00 Сегодня.
 13.20 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
 14.00 Место встречи.
 16.00 Сегодня.
 16.25 Следствие вели...
 17.10 ДНК. (16+).
 18.10 Т/с «Пес». (16+).
 19.00 Сегодня.
 19.40 Т/с «Пес». (16+).
 21.00 Т/с «Невский. Чужой среди чужих» (16+).
 23.10 Основано на реальных событиях. (16+).
 0.00 Сегодня.
 0.10 Поздняков. (16+).
 0.20 Мы и наука. Наука и мы. (16+).
 1.20 Т/с «Морские дьяволы».
 3.45 Т/с «Псевдоним «Албанец» (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Д/с «Эффект Матроны» (16+).
 7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
 8.30 Давай разведемся! (16+).
 9.35 Тест на отцовство. (16+).
 11.40 Д/ф «Реальная мистика» (16+).
 12.40 Д/ф «Понять. Простить» (16+).
 14.35 Д/ф «Порча» (16+).
 15.05 Мелодрама «Гражданка Катерина» (16+).
 16.55 Естественный отбор.
 19.00 Мелодрама «Чужая жизнь» (16+).
 23.15 Мелодрама «Условия контракта», 1 и 2 с (16+).
 1.25 Мелодрама «Брак по завещанию», 1-3 с. (16+).
 2.00 События.
 3.55 Д/ф «Порча» (16+).
 4.20 Д/ф «Понять. Простить» (16+).
 3.05 Д/ф «Цыгане ХХI века».
 3.45 Вся правда. (16+).
 4.10 Знак качества. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
 8.10 X/ф «Коллеги» (12+).
 10.05 Д/ф «Борис Андреев. Богатырь союзного знания» (12+).
 10.55 Городское собрание.
 11.30 События.
 11.50 Т/с «Она написала убийство» (США) (12+).
 13.40 Мой герой. (12+).
 14.30 События.
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Отец Браун» (Великобритания) (16+).
 16.55 Естественный отбор.
 19.00 События.
 18.25 Т/с Следствие любви
 22.00 События.
 22.35 Поганые правнуки сплавных предков. (16+).
 23.05 Знак качества. (16+).
 0.00 События. 25-й час.
 0.35 Петровка, 38. (16+).
 0.55 Т/с Генеральская внучка
 2.25 Прощанье. Ольга Арефьева. (16+).
 3.05 Д/ф «Цыгане ХХI века».
 3.45 Вся правда. (16+).
 4.10 Знак качества. (16+).

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
 8.00 Новости дня.
 8.20 Специальный репортаж. (12+).
 8.40 Не факт!
 9.10, 10.05, 13.15 Т/с «Отдел С.С.Р.», 1-4 с.
 10.00 Военные новости.
 13.00 Новости дня.
 13.40, 14.05, Т/с «Отдел С.С.Р.», 5-8 с. (16+).
 14.00 Военные новости.
 18.00 Новости дня.
 18.30 Специальный репортаж. (12+).
 18.50 Д/с «Миссия в Афганистане. Первая схватка с терроризмом».
 19.40 Скрытые угрозы. «Спецвыпуск» 16. (12+).
 20.25 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
 21.15 Новости дня.
 21.30 Открытый эфир. (12+).
 23.05 Между тем. (12+).
 23.40 Т/с «Гаишники. Продолжение». (12+).
 5.15 Д/ф «Легендарные самолеты. Истребители Я.».

вторник, 18 февраля

РГВК

06.50 «Заряжайся!» 0+
 07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
 07.20 Передача на табасаранском языке «Мил»
 08.00 «Заряжайся!» 0+
 08.05 Мультифильм 0+
 08.50 «Заряжайся!» 0+
 08.55 X/ф «Юлий Цезарь и война с галлами» 12+
 10.50 «Экологический вестник» 12+
 11.10 «Учимся побеждать»
 11.30 «Здоровье» 12+
 12.55 Т/с «Участок лейтенанта Каучуры» «Черная паутина» 1 с. 12+
 13.55 «На виду» 12+
 14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
 14.55 X/ф «Парень из нашего города» 0+
 16.55 Т/с «Участок лейтенанта Каучуры» «Черная паутина» 2 с. 12+

17.55 Концерт «Музыкальный майдан» 12+

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
 9.00 Новости.
 9.25 Доброе утро.
 9.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости.
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 21.40 «Молодежный микс»
 21.55 «Человек и вероят» 12+
 23.20 «Народный инспектор» 12+
 23.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 24.00 «Подробности» 12+
 24.45 «Дагестан. Правила жизни» 12+
 25.00 «Молодежный микс»
 25.55 «Человек и вероят» 12+
 27.20 «Народный инспектор» 12+
 27.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 28.00 «Подробности» 12+
 28.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 29.00 «Молодежный микс»
 29.55 «Человек и вероят» 12+
 30.00 «Народный инспектор» 12+
 30.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 31.00 «Подробности» 12+
 31.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 32.00 «Молодежный микс»
 32.55 «Человек и вероят» 12+
 33.00 «Народный инспектор» 12+
 33.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 34.00 «Подробности» 12+
 34.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 35.00 «Молодежный микс»
 35.55 «Человек и вероят» 12+
 36.00 «Народный инспектор» 12+
 36.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 37.00 «Подробности» 12+
 37.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 38.00 «Молодежный микс»
 38.55 «Человек и вероят» 12+
 39.00 «Народный инспектор» 12+
 39.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 40.00 «Подробности» 12+
 40.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 41.00 «Молодежный микс»
 41.55 «Человек и вероят» 12+
 42.00 «Народный инспектор» 12+
 42.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 43.00 «Подробности» 12+
 43.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 44.00 «Молодежный микс»
 44.55 «Человек и вероят» 12+
 45.00 «Народный инспектор» 12+
 45.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 46.00 «Подробности» 12+
 46.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 47.00 «Молодежный микс»
 47.55 «Человек и вероят» 12+
 48.00 «Народный инспектор» 12+
 48.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 49.00 «Подробности» 12+
 49.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 50.00 «Молодежный микс»
 50.55 «Человек и вероят» 12+
 51.00 «Народный инспектор» 12+
 51.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 52.00 «Подробности» 12+
 52.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 53.00 «Молодежный микс»
 53.55 «Человек и вероят» 12+
 54.00 «Народный инспектор» 12+
 54.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 55.00 «Подробности» 12+
 55.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 56.00 «Молодежный микс»
 56.55 «Человек и вероят» 12+
 57.00 «Народный инспектор» 12+
 57.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 58.00 «Подробности» 12+
 58.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 59.00 «Молодежный микс»
 59.55 «Человек и вероят» 12+
 60.00 «Народный инспектор» 12+
 60.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 61.00 «Подробности» 12+
 61.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 62.00 «Молодежный микс»
 62.55 «Человек и вероят» 12+
 63.00 «Народный инспектор» 12+
 63.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 64.00 «Подробности» 12+
 64.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 65.00 «Молодежный микс»
 65.55 «Человек и вероят» 12+
 66.00 «Народный инспектор» 12+
 66.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 67.00 «Подробности» 12+
 67.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 68.00 «Молодежный микс»
 68.55 «Человек и вероят» 12+
 69.00 «Народный инспектор» 12+
 69.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 70.00 «Подробности» 12+
 70.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 71.00 «Молодежный микс»
 71.55 «Человек и вероят» 12+
 72.00 «Народный инспектор» 12+
 72.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 73.00 «Подробности» 12+
 73.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 74.00 «Молодежный микс»
 74.55 «Человек и вероят» 12+
 75.00 «Народный инспектор» 12+
 75.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 76.00 «Подробности» 12+
 76.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 77.00 «Молодежный микс»
 77.55 «Человек и вероят» 12+
 78.00 «Народный инспектор» 12+
 78.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 79.00 «Подробности» 12+
 79.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 80.00 «Молодежный микс»
 80.55 «Человек и вероят» 12+
 81.00 «Народный инспектор» 12+
 81.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 82.00 «Подробности» 12+
 82.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 83.00 «Молодежный микс»
 83.55 «Человек и вероят» 12+
 84.00 «Народный инспектор» 12+
 84.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 85.00 «Подробности» 12+
 85.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 86.00 «Молодежный микс»
 86.55 «Человек и вероят» 12+
 87.00 «Народный инспектор» 12+
 87.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 88.00 «Подробности» 12+
 88.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 89.00 «Молодежный микс»
 89.55 «Человек и вероят» 12+
 90.00 «Народный инспектор» 12+
 90.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 91.00 «Подробности» 12+
 91.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 92.00 «Молодежный микс»
 92.55 «Человек и вероят» 12+
 93.00 «Народный инспектор» 12+
 93.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 94.00 «Подробности» 12+
 94.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 95.00 «Молодежный микс»
 95.55 «Человек и вероят» 12+
 96.00 «Народный инспектор» 12+
 96.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 97.00 «Подробности» 12+
 97.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 98.00 «Молодежный микс»
 98.55 «Человек и вероят» 12+
 99.00 «Народ

ПЯТНИЦА, 21 февраля**РГВК**

- 06.45** «Заряжайся!» 0+
07.00, 08.30, 16.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на сварском языке «Паданги гамалги заманги» 12+
08.00 «Заряжайся!» 0+
08.10 Мультифильмы 0+
08.50 «Заряжайся!» 0+
08.55 X/f «Ангстор» 12+
11.00 «Агресектор» 12+
11.30 «Кунацкая» 12+
12.05 «Галерея искусств» 6+
12.55 Т/c «Участок лейтенанта Каучуки» «Черная пустыня» 4с 12+
13.55 «Круглый стол» 12+
14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
14.55 X/f «Солистка балета» 0+
16.55 X/f «Михаил Ломоносов» 0+

ПЕРВЫЙ

- 5.00** Доброе утро.
9.00 Новости.
9.25 Доброе утро.
9.55 Модный приговор.
10.55 Жить здорово! (16+).
12.00 Новости.
12.15 Время покажет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00 Мужское/Женское. (16+).
18.00 Вечерние новости.
23.20 «Глобальная сеть»
23.55 Д/c «Операция «Антитerror» 16+
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Время новостей. Махачкала
01.50 Д/c «Тайны века» 5с.
02.45 X/f «Отчаянный ковбой» 0+
04.15 «Интервью с Хамис Шамиловой» 6+
05.15 X/f «Михаил Ломоносов» 0+

РОССИЯ 1

- 09:00** Канал национального вещания «Маданият» (на аварском языке)
11:25, 14.25, 17.00, 20.45 Вести-Дагестан
18:30 К 75-летию Победы. «Спасибо за верность, потомки н.а. СССР Василий Лановой»
5.00 Утро России.
9.00, 11.00, 14.00 Вести.
9.25 Утро России.
9.55 О самом главном. (12+).
11.45 Судьба человека с Б. Корчевниковым. (12+).
12.50 60 минут. (12+).
14.45 Т/c «Тайны следствия».
17.25 60 минут. (12+).
18.30 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
20.00 Вести.
21.00 Юморина. (16+).
23.40 X/f «Жених для дурочки». (12+).
3.20 На самом деле. (16+).
4.15 Про любовь. (16+).

НТВ

- 5.15** Т/c «Псевдоним Альбенец». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее.
8.00 Сегодня.
8.20 Т/c «Москва. Три вокзала». (16+).
10.00 Сегодня.
10.20 Т/c «Морские дьяволы». (16+).
13.00 Сегодня.
13.20 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.25 Следствие вели... (16+).
17.15 Жди меня. (12+).
18.10 Т/c «Пес». (16+).
19.00 Сегодня.
19.40 Т/c «Пес». (16+).
21.00 Т/c «Невский. Чужой среди чужих». (16+).
23.15 АП. Расследование.
23.50 Квартирник НТВ у Маргулиса. Tiger Cave.
1.00 Д/f «Война и мир Захара Прилепина».
2.00 Дочный ответ.
3.10 Т/c «Свадьбы». (12+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30** Д/c «Эффект Матроны».
7.25 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.25 Двойной разведемся! (16+).
9.30 Тест на отцовство. (16+).
11.35 Д/f «Реальная мистика». (16+).
12.40 Д/f «Понять. Простить». (16+).
14.35 Д/f «Порча». (16+).
15.05 Мелодрама «Стеклянная комната». (16+).
19.00 Мелодрама «Полюбим меня так». (16+).
23.10 Про здоровье. (16+).
23.25 Мелодрама «Забудь меня, мама!» (Россия - Украина). (16+).
1.30 Д/f «Порча». (16+).
2.00 Д/f «Понять. Простить». (16+).
3.25 Д/f «Реальная мистика». (16+).
4.20 Д/c «Эффект Матроны».
5.55 Домашняя кухня. (16+).
6.20 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

- 6.00** Настроение.
8.10 Д/f «Нина Сазонова. Основной инстинкт».
8.55 X/f «Семейное дело».
11.30 События.
11.50 X/f «Семейное дело».
13.20 X/f «Тень дракона».
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 X/f «Тень дракона».
17.50 События.
18.10 Детектив «Высою над страхом». (12+).
20.00 Детектив «Полицейский роман». (12+).
22.00 В центре событий.
23.10 Детектив «Михаил Евдокимов. Отважись, худая жизнь!». (12+).
0.20 X/f «Не вялый дурак...» (12+).
2.10 В центре событий.
3.10 Петровка, 38. (16+).
3.25 Четыре кризиса любви. (12+).
5.00 Д/f «Борис Моуросов. «Одинокая бродит гармонь...» (12+).
3.15 Д/f «Бой за берег».

ЗВЕЗДА

- 6.05** Специальный репортаж. (12+).
6.20 X/f «Контрудор». (12+).
8.00 Новости дня.
8.20 X/f «Контрудор». (12+).
8.55 X/f «Ждите связного».
10.00 Военные новости.
10.05 X/f «Ждите связного». (12+).
10.35 Д/f «Последний бой Николая Кузнецова».
11.40 X/f «Форт Росс».
13.20 X/f «Форт Росс».
14.00 Военные новости.
14.10 X/f «Акция». (12+).
16.25, 18.40, 21.30 Т/c «Государственная граница». (12+).
18.00 Новости дня.
21.15 Новости дня.
23.10 Десять фотографий. Сергей Миронов.
0.05 X/f «Приказ: огонь не открывать!». (12+).
1.50 X/f «Приказ: перейти границу!». (12+).
3.15 Д/f «Бой за берег».

суббота, 22 февраля**РГВК**

- 07.00, 08.30, 16.30** Время новостей Дагестана
07.20 Передача на кумыкском языке «Замангар гете, халкъ гетмес» 12+
08.00 Мультифильмы 0+
08.55 X/f «Женщины» 0+
10.45 «Молодежный микс»
11.05 Кино журнал «Хочу все знать» 0+
11.20 «Мой малыш» в прямом эфире
11.50 Мультифильм 0+
12.05 «Подробности» 12+
12.30 «На виду. Спорт» 12+
13.10 X/f «Старший сын»
15.50 «Здравствуй, мир!» 0+
16.55 Дагестанско кино. X/f «Снежная свадьба»
18.20, 05.20 Д/f «Кубачи от четверга до четверга» 0+
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

- 5.00** Наедине со всеми. (16+).
6.00 Доброе утро. Суббота
9.00 Умницы и умники. (12+).
9.45 Слово пастыря.
10.00 Новости.
10.15 От печали до радости... (12+).
11.15 Видели видео?
12.00 Новости.
12.15 Видели видео?
13.35 ЧМ по биатлону 2020. Женщины. Эстафета. 4x6 км. Прямой эфир из Италии.
14.50 К юбилею Юрия Антонова. (16+).
23.00 X/f «Девушка с маяка» 6+
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
01.35 «Мой малыш» 12+
02.00 X/f «Этот безумный, безумный, безумный мир!» 12+
04.30 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

РОССИЯ 1

- 08.40** Местное время.
11.20 Местное время. Вести-Дагестан
5.10 ЧП. Расследование.
11.20 Местное время. Вести-Дагестан
5.00 Утро России. Суббота.
8.00 Смотр.
8.20 Готовим с Алексеем Зиминим.
8.45 Доктор Свет. (16+).
9.25 Едим дома.
10.00 Сегодня.
10.20 Главная дорога. (16+).
11.00 Живая еда с Сергеем Малоземовым. (12+).
12.00 Квартирный вопрос.
13.00 НошПотребНадзор.
14.05 Поехем, поедим!
15.00 Своя игра.
16.20 Следствие вели... (16+).
17.00 Звезды сошлись. (16+).
18.00 Привет, Андрей! (12+).
20.00 Вести в субботу.
21.00 X/f «Маршруты любви». (12+).
1.05 Т/c «Родина». (16+).

НТВ

- 5.10** ЧП. Расследование.
5.35 Боевик «Антиснайпер. Выстрел из прошлого».
7.25 Смотр.
8.00 Сегодня.
8.20 Готовим с Алексеем Зиминим.
8.45 Доктор Свет. (16+).
9.25 Едим дома.
10.00 Сегодня.
10.20 Главная дорога. (16+).
11.00 Живая еда с Сергеем Малоземовым. (12+).
12.00 Квартирный вопрос.
13.00 НошПотребНадзор.
14.05 Поехем, поедим!
15.00 Своя игра.
16.20 Следствие вели... (16+).
17.00 Звезды сошлись. (16+).
18.00 Привет, Андрей! (12+).
20.00 Вести в субботу.
21.00 X/f «Маршруты любви». (12+).
1.05 Т/c «Родина». (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30** Мелодрама «Проводница». (16+).
7.35 Боевик «Антиснайпер. Выстрел из прошлого».
8.30 Пять ужинов. (16+).
8.45 Мелодрама «Страшная красавица». (Украина). (16+).
10.45 Мелодрама «По праву любви». (Украина). (16+).
19.00 Т/c «Великолепный век», 29 и 30 с. (16+).
23.45 Мелодрама «Исчезновение». (Россия - Украина). (16+).
1.40 Мелодрама «По праву любви», 1-4 с. (16+).
4.55 Д/c «Эффект Матроны». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

- 5.55** X/f «Ключи от неба».
7.30 Православная энциклопедия.
7.55 X/f «Всадник без головы».
9.55 Большое кино. «Всадник без головы». (12+).
9.00 Легенды цирка.
9.30 Легенды кино.
10.15 Д/c «Загадки века с Сергеем Медведевым».
11.05 Улица из прошлого». Дела 132: Капашиков против Шмайссера.
11.55 Не факт!
12.30 Крузис-Контроль».
13.00 Новости дня.
13.15 Специальный репортаж. (12+).
13.35 СССР. Знак качества.
14.25 Морской бой.
15.25 Д/f «Маршалы Сталина. Георгий Жуков».
16.10, 18.25, 20.10 X/f «Фронт без флангов».
18.00 Новости дня.
18.10 Задело!
23.55 X/f «Фронт в тылу врага». (12+).
2.40 X/f «Контрудор». (12+).
4.00 X/f «Дом, в котором я живу».

ЗВЕЗДА

- 6.00** Т/c «Государственная граница». (12+).
8.00 Новости дня.
8.15 Т/c «Государственная граница». (12+).
9.00 Легенды цирка.
9.30 Легенды кино.
10.15 Д/c «Загадки века с Сергеем Медведевым».
11.05 Улица из прошлого». Дела 132: Капашиков против Шмайссера.
11.55 Не факт!
12.30 Крузис-Контроль».
13.00 Новости дня.
13.15 Специальный репортаж. (12+).
13.35 СССР. Знак качества.
14.25 Морской бой.
15.25 Д/f «Маршалы Сталина. Георгий Жуков».
16.10, 18.25, 20.10 X/f «Фронт без флангов».
18.00 Новости дня.
18.10 Задело!
23.55 X/f «Фронт в тылу врага». (12+).
2.40 X/f «Контрудор». (12+).
4.00 X/f «Дом, в котором я живу».

ВОСКРЕСЕНЬЕ, 23 февраля**РГВК**

- 07.00, 08.30, 19.30** Время новостей Дагестана
07.20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
08.00 «Мой малыш» 12+
08.50 Мультифильмы 0+
09.05 Концерт «Музыкальный майдан» 12+
11.05 Дагестан туристический 6+
10.05 «Городская среда»
10.35 X/f «

Спорт

Дагъвидин къуват

Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Залан атлетикадай рекъяй са шумуд рекорддин саъби, путар хкажунай еке алакунар ва агалкунай авай къуватлу пагъливан Эмин ИБРАГЬИМОВ халкъдин арада фадлай машгъур я.

Ам 1960-йисуз Доқъузпара райондин Мискинкарин хуре дидедиз хъана, ина мектеб күтъяльна. 1982-йисуз Новочеркасск шеърдин мелиорациядин институт акъапттарайдай къулук са шумуд йисуз ПМК-да къвалажна. Студентвиллин йисара ам азаддиз къуршахар къунал ва залан атлетикадал рикъивай машгъул жезвай. Тибиятди къетен къуват ганвай дагъви гульгулай анжак гиряяр, штангаяр хкажунин спортдал элячина. Сифтечан агалкунини чеб геждадли вилив хуб тунач. 1988-йисуз гужлу саки 300 пагъливандин арада кыле фейи Советрин Союздин чемпионатда ада 4-чка къуна. Гульгулунин йисара 5 сеферда Дагъустадин ва 2 сеферда Россиядин пагъливандин арада кыле фейи акъажунра 2-чакая къуна.

1991-йисуз Нижний Новгородда кыле фейи "Россиядин зурба пагъливанар" турнирда Эмин Ибрахимова вири гъейранарна. Путар хкажунай ада и акъажунин вахтунда са шумуд рекорд эцигна. Кылди къачуртла, 70 килограммдин заланвал авай пут ада са тъиливиди 7 сеферда хкажна.

Нубатдин цийи рекорд ада 1998-йисуз Москвада кыле фейи "Россиядин къуватлу инсанар" акъажунра эцигна - 32 килограммдин заланвал авай къве пут са декъикъада 35 сеферда хкажна.

Пагъливанди 2000-йисалай спортдин ветеранрин турнирра иштиракава, гъалибвилерни къазанмишава. "Шарвилли" эпосдин суварин серъятра аваз тешкилизавай спортдин акъажунра ада пъар йисуз алакунар къалурзана. Жегильвал къа-къатнаватлани, къуватдинни руьгъдин жигъетдай зайдиф тахъянвайди субутзана. Икъ, жуъреба-жуъре акъажунра хейлин гъалибвилерни агалкунар хъянвай, 60 йисан яшда авай къудратлу дагъвиди. Шалбуз дагъдин кукъушдал хаж хъана, экстремальный шартла 16 килограммдин 2 путь 2 декъикъадани 50 секунда 70 сеферда хкажна.

2013-йисуз Курск шеъртерда кыле фейи чемпионатда яшар хъянвайбүрун арада Эмин Ибрахимова гъалибвал къачунна. Алай вахтунда пагъливанди Махачкала шеъртерда залан атлетикадан рекъяй жеъильрихъ галаз къвалах тухузва, адахъ алакунар авай ученикарни хъанва.

Пагъливанди къейдзавайвал, пут хкажун патал, къуватдилай гъеъри, дурумлувални, руьгъдин цицивални герек я. Къуй чи ватандаш мадни цийи дережайтив агалкърай!

Америкадин журналистар - Дагъустанды

Регина СЕМЕДОВА

РД-дин физический культурадин ва спортдин министрводин пресс-къулгугъди хабар гузтайвал, Дагъустанды (тъакъл санлай вири Кавказда) алай вахтунда Америкадин машгъур Showtime (пулдихъ къалурзавай ва спутниќдин) телеканал патал съёмкайрин VICE (вебсайт, интернет-канал, пулсуз журнал, фильмаяр түкүрдай) компаниядин дестеди единоборствойрикай, кылди къачуртла, азаддаказ къуршахар къуниий документальный фильм гъазурзана.

- Чи кылпин везифайрикай сад Кавказда, гъа-гъисабдай яз Дагъустанды единоборствойрин, кылди къачуртла, къуршахар къунин искуство ачуҳарун - спортдин жуъредай дүнъядя вири-дайни машгъур касар Кавказдай акъатунин си-

рерай кыл акъудун я. VICE компанияди адетдинбур тушир единоборствойрикай са шумуд программа гъазурнава, абур хусу чи каналда эфирдиз акъатна. Чи компаниядихъ спортдин кылди са и жуъредал машгъул касаркай фильмаяр түкүрдай тамам са подразделение ава, - съубетта съёмкайрин дестедин векил Сергей Бровкина.

Адан гафарадли, съёмкайр патал Махачкъала азаддаказ къуршахар къунай Олимпиададин къүгъунрин чемпионар ва призёэр гъазурнавай Гъамид Гъамидован тъварунихъ галай спортшкола хъянова.

- Дагъустанда азаддаказ къуршахар къунал газаф аялар ва жеъилар, яни яр къвед лагъай гада машгъул жезвайди къалурун патал чанана - дүнъядя виридайни хъсанбрукой сад тир и школада - тренировкайра кыле физвай вахт лентиниз къачунва, - лагъана ада.

Гульгулунлай съёмкайрин дестедин векилар Дагъустандын физический культурадин ва спортдин министр М.Мегъамедовахъ галаз гъурушиш хъана. Мегъамед Юсуповича абуруз Махачкъаладин спортдин объектар, гъа гъисабдай яз спортдин цин жуъреяр патал эцигна акъалтларзайвай чехи зални къалурна.

Къецепатан мугъманар Али Алиеван тъварунихъ галай ШВСМ-дизни фена, Дагъустандын "азадбур" ва спортдин маса жуърейрал машгъул касар патал ана гъихътин шартла яратмишнаватла таниш хъана.

"Каспий-2020"

МИНИ-ФУТБОЛ

Ийикъара Каспийскда, "Анжи-Арена" стадиондал, бъуркъува вилерин ишигъ зайдиф спортсменин арада мини-футболдай "Каспий-2020" лишандик кваз международный турнир кыле фена. Мярекат тешкилнавайбур UFC-дин чемпион Гъабиб Нурмегъамедов, Къазахстандай тир бизнесмен Кайрат Боранбаев ва мергъямалтувиллин "Озарение" фонд (президент - Гъажимурат Мегъамедов) тир. Ана Дагъустандай - 8, Московский областдин, Москвадин, Марий-Эл Республикадин, гъакини Къазахстандин ва Гуржистандын командаир къугъвана.

Дин

Исламдин эдебар ва ахлакъар

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъяй алим

(Эвл - 6-нумрада)

Садра Пайгъамбардивай (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) хабар къуна: "Гъи амал виридалайни лайихлуди я?". Ада (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) лагъана: "Хъсан ахлакъар". Мадни ха-бар къуна: "Виридалайни газаф гъи амалди женнетдиз ракъурда?". Ада (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) лагъана: "Аллагъихъай кичеевиши ва хъсан ахлакъар" (Гъайсами).

Гъадисда къейднава: "Гъакъи-къатда, (Аллагъдин) бенде вичин хъсан ахлакъарлди агакъда чехи дережайтив Эхиратда ва лайихлу вине авай гъаларие, вич ибадатра зайдиф хъайитлани" (Плабарани).

Чаз ихтин эдебар чир хъана къанда: 1) ниятдин эдебар; 2) Аллагъ-Та-аладихъ галаз эдебар; 3) Аллагъдин Каламдихъ галаз эдебар; 4) Аллагъдин Расулдихъ (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) галаз эдебар; 5) жуван чандихъ галаз эдебар; 6) маса инсанрихъ (ди-бубадихъ, веледрихъ, вах-стхадихъ, гъульпукъ-папахъ, мукъва-къи-

лидихъ, къуншидихъ, мусурмандихъ, кафирдихъ, ва гъайвандихъ) галаз эдебар; 7) Аллагъдин рекъе имандин стхавилин эдебар; 8) межлисрин, инсанар къватл хъанвай чакарин эдебар; 9) тұлған-хұннин эдебар; 10) мугъманвилин эдебар; 11) сефердин эдебар; 12) парталприн (либасрин) эдебар; 13) инсандин тәбиатдиз (беден-диз) талукъ каратин эдебар; 14) ахвирхъ галаз алакъалу эдебар.

Гила чна абурукай гъар са эдеб-диз (гульгулунлай гъар са ахлакъдиз-ни) баян гуда.

Ниятдин эдебар

Ниятдихъ еке метлеб ва дережа ава. Мусурман касдин вири крат (идуньядиз ва диндиз талукубур) ўадалай аслуя. Ниятдин килгина ийизай крат я дүзбүр жезва, я чурубур. Авур кардайни ниятдин килгина кымет, гъакъи, суваб къевзва. Мусурман касди ниятдин гъакъиндай Къуръандын аятдай ихътибин инаншишал къачунва (98-сурә, 5-аят, мана): "Ва абуруз (Ктаб-эзгилийриз) эмирнавай тир абуру анжак Аллагъидиз ибадатун (чили) сидкъидай (ва ихласдиз), Адас дин талукуарна, гъанифбуряз (ширкдикай элкъвена сад Аллагъидихъ ян гана) ва (абуру) капы кыле тухун, за-кат гун. Ва ам я - лап дүз дин!"

(КъатI ама)

Аллагъдин келимаяр - лезги чалалди

Гъасен гъажи БАЛАТОВ,
РД-дин Къилин патав гвай
агъсакъаларин Советдин член

Мергъяматту, Регъимлу Аллагъдин тъварцелди.

Аллагъдин патай салават ва салам хъурай чи Мугъаммад пайгъамбардиз, адан вири хизанriz ва диндар юлдашриз (асъабриз).

Шукур хъурай Аллагъдин, зун диндин реkeе аваз, Халикъидиз ибадат ийиз газаф йисар я. И кардихъ галаз алакъалу яз, Аллагъдин келимайрин метлеб чириунин мураддалди за Къуръандин урус чалаз авунвай таржумаяр (мана-яр) келнай. Алай вахтунда зи гъвеччи ктабханада араб чалал кхъенвай Къуръан ва урус чалалди адан манайрин таржумаяр (Н.Крачковскийдин, В.Пороховадин, М.Османов, Э.Къулиеван). Абурухъ галаз санал ктабханада Къуръандин манайрин Ямин Мегъамедова лезги чалаз авунвай таржумадин къетен чак къунва.

И ктаб гъиле къурла, зак шадвал акатна. "Эхирни чи чалални Къуръандын манайрин таржума акъатна", - фикирна за.

Ам неинки таржума, гъакни баянар гузай ктаб (тафсир) хъизни къабулиз жеда. Лезги таржума келзавай кас аятрин манайрин гъавурда тъатзава. Ихътибин баянри ам маса таржумайрилай тафаватлу ийизва. И делип лезги таржумадин лайихлувал яз гъисабдиз жеда.

Къуръандин манайрин лезги чалаз авунвай таржума келайла за жува виликдай менфят къачун тавур цүдрапалди лезги цийи гафар чир хъана. Заз и кар къилиз акъуднавай Ямин

гъажи Мегъамедоваз риклин сидкъидай сагърай лугъуз къланзва. Къуй ви-челай Аллагъ рази хъурай!

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз къыхъ.

Къытъунлар къайрат гадарун къадагъя. Гъавиллям чиркин чакарлар къайрат гадарун къадагъя. Таржумадин келзавай кас аятрин манайрин гъавурда тъатзава. Ихътибин баянри ам маса таржумайрилай тафаватлу ийизва. И делип лезги таржумадин лайихлувал яз гъисабдиз жеда. Къуръандин манайрин лезги чалаз авунвай таржума келайла за жува виликдай менфят къачун тавур цүдрапалди лезги цийи гафар чир хъана. Заз и кар къилиз акъуднавай Ямин гъажи Мегъамедоваз риклин сидкъидай сагърай лугъуз къланзва. Къуй ви-челай Аллагъ рази хъурай!

Жуван мақъала заз Урасатдин муфтитирин Советдин, РФ-дин мусурмандирин диндин управленидин председатель Равиль Гайнутдинова Къуръандын манайрин лезги чалаз авунвай таржумадин гъакъиндай лагъанвай гафарлди акъалтлариз къланзва: "...Араб чал течиз, Аллагъдин керематтин метлеб хайи чалал къатлунайла, келзавайди метлебдиз мадни мукъва жезва ва адан бейнида вичин Халикъдин гъакъиндай зурба къланвиллин гъисс арадал къевзева..."

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядик, алакъадин ва массовый коммуникацийрин министерство

367018, Махачкала,
Насрутдинован пр., 1 "а"

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ
(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62
КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА
НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ВЕЛИЕВА

Газет йиси 52 сеферда акътазава
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый юммуникацийрин хиле гузъивал авунин рекъяй Федеральны къултульдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.

Регистрациян нумра ПИ № ГУ 05-00420
Макъалайр редакцияди түккүр къийзва.
Макъалайр рещензия гузъава вабур элкъвена вахкузувач. Редакциянин макъалайр ин авторин фикирар сад тахун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай материалаара делилрин дузылини ва керчевин патахъай жавабдара авторин чин хиве гъятзава.

**РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:**
367018, Махачкала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатоин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 17.10

Газет "Издательство" "Лотос"
ОО-диптиографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкин къиче, б.

Тираж 6442

Г. - Илишандик квай материалар
гъакъиди чапзавайбүр я.

12 - Икъван яшар хъянвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТИ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г. Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Икъни жеда къван Лувар квай мугъманар - "зиянкаар"

Ш.ШИХМУРАДОВ

Чи сала машмашдин са акъван еке тушир пуд тар ава. Сифте къве йисуз абуру хъсан бегъер гана - хилер куурс хвана, бувиледи машмашар алай. Ахпа акуна хъи заз гатфариз абурул къериз-царуз садкъве цукъ я алайди. Тажуб хъана зун: вахт-вахтунда яд гуз, пер ягъиз, къук вегъез, хъсандиз гелкъвез-вайди я эхир. Яраб вучиз бегъер гузмачта?

Гүргүйнин йисара за ноябрдилай мартдалди а тарарап гузъивал артухарна, мукъвал-мукъвал салаз физ, килигиз хъана. Акуна хъи заз машмашдин тарарап кланерик, лацу хъана, тъекъер ква. Нуукъер я ман, фикирна за, къвэз, тарарап ацуказвай.

Къушарикай зиян авайди туш, абуру багъ-бустандин санитарар я къван. Бес абуру амай тарарап вучиз ацуказвач? Вучиз тъекъер анжак са машмашдин тарарап кланерик ква? За сифте и кардиз са артух фикир ганач. Гъа икъл мад сад-къве йис алатда.

Ял ядай киш ва гъяд йикъара зун къвале ава къван, экъунахъ къара-гъиз, за салаз чукуриз хъана. Килигайта, тъар пакамахъ сядтин мульжудан зуралай эгечина, машмашин тарарап, луж-луж хъана къвэз, цару нуукъер - чимчирар (синица) ацуказвач. За генани кваз къунач. Гүргүйнлай за къатайвал, ноябрдиз цукъвер ийидай ва мульку түларни (почки) къалиндиз алайтла, йикъар, гъафтеяр алатурдавай тарарап къецил жезва - түлар аламукъзвач. Украина армияда къуллугъдайла, заз чимчирри верхъин (береза) тарарап түлар недайди я лагъана ван хънай, частунин патав гъафтингин лацу тарарап гзаф авай там газ, жувазни акунай. Амма машмашдин тарарап түлар түльн? И кардикай ван хъйиди туш.

Ктобра къекъвейла, заз чимчиррикай са къадар делилар жагъана. Абуру хурун нуукъерин жуърэйрикай сад я. Вири 65 жуъре къван

ава лугъуда. Саки вирина гегъеншидиз чканва. Асул гъисабдай тамара яшамиш жеда. Тарарап хилерилай зирингдаказ гъерекатда. Чилел гъикъ хъана эвичда. Мукар тарарап хъал-хъамра, тъекъенра къве-къведа санал түккүрьда. Бязибуруз хилерикай куурс хъянвай мукар жеда, анра 5-15 кака хада. 15-17 йикъалай аквада хъи ваз - шараги цив-циварзава. Абуру мукара 16-19 юкъуз амукунда. Ахпа лув гуда ва, еке лужариз квят хъана, гатфаралди гагъ сана жеда, гагъ - масана. Абуру асул гъисабдай пепе-шеше, тъвет-вети ва абурун какаяр недалда. Россияда и къушарин 15 жуъре ава. Яргъивал - 13-17 см, заланвал - 20 грамм. Хъультүн вахтунда инсанрин къвалерин патарив агадат. Церин патарив яшамиш жезвай и бязи къушари тарарап хилерикай куурс хъянвай, элкъвей, са къвалай анжак са чеб гъакъдай тъекъен тунвай мукар түккүрьда.

Гъар гъикъ ятлани, ци заз и лувар квай, эвер тавунвай мугъманрикай гзаф хъел атана. Нојбрдилай инихъ, гъар экъунахъ салаз чукуриз, тарарап луж-луж хъана ацуказвай абурул за къумбакар гадарзава, къурхутарзава. Ятлани чин къевибур я. Тарарап патав аюхни акърнава. Ваъ, адахъайни кичевзач. Бязибуру, тфенгдай яна, сад тарцин хилекъир къурсарайта, чимчирар мад хъведач лугъузва. Ваъ, и кара садранни ийидач - тъебиатдиз за хасаратвал гунни авурди туш, ам гена хуън чи буржи я.

Квэз вуч аватла чидани? Заз къумекдиз ци хъипи кац (Рыжик) атана. Гъар экъунахъ за тарарап къил чукувадайла, адани зи гүгъульни чукурзава. Чимчиррихъ къумбак агалдардайла, кацни адан гүгъульни тарциз хъаж жезва. Икъл, заз къуд къвач квай къумекчи аваз акъвазвай чимчирар мад хъвен тийиз ингъе са гъафте къван я. Ци машмашар хуънкъум умуд ква.

Рыжик викъегди я: ада гъульягъарни къада. Ихътин дустуниз - гъикъ тъумердач!..

Тербиядин тарс

Азедин ЭСЕТОВ

Заз Кабардада, командировкада авайла, фикир желбайдай са ихтилат ван хъана.

Чун илфнавай къвалин иесиди вичихъ галаз ачуҳ рафтартвал авай са шумуд хуърънивидизни эвер ганвай.

Абуру, къумарал къуѓвадайла, чикай садас "Къей хва, къун бея-бурчилер ийидайбурун тухумдикай тирди чи рикъелай алатнавай хъиз жемир..." лагъанай.

Мугъманар хъфейла, ахвариз фидалди вилик, "мискин къацур" вуч лагъай чал ятла, за жуван дустунивай хабар къуна...

Вирина хъиз, абурун хуърени абуру, кар алакъайд, жемят патал хъйирлу къвалахар ийидай къегъалар тимил авачир. Месела, Гъажибега патав гвай къамал мульгъ эцигна, вичиз гуърмет къазанмишай. Хизи-

ра ханвай регъуън чарх дегишарун патал Азербайжандай цийиди хканай. Сейфуллаға хуърун юкъвал малир из яд гудай лат къайдада хтунай. Агъабегани Балабега чин къуншийрин къумекни галаз, турбайра туна, булахдин яд хуърув агақъарнай...

Абурун хуъре алазни-алазичи рахадай, хъйирлу крарик къал хуърьдай Штибиг тъвар алай садни авай. Алакъунар гзаф авунатлани, адани къилиз хуър патал хъйирлу гыч са карни атанач. Амма машгурдай хътин са вуч ятлани авуна къланзай. Эхирни ада фена хуърун са бея-бурчилерин кар авунай лугъуда...

Эхъ, гъуърметлу къелзавайди, гзафбурун рикъелай хъйирлу края авурбурун тъварарни алатзава. Амма, абуруз кар авунанди, вичин тъвар "машгур" авур кас, неслир алатайлани, рикъелай алатзава... Им тарс тушни тербиядин?..

"Лезги газетдин" редакциядин коллективиди Велибекова Султанатаз - вах, Эседуллаева Насимадиз - хала

Аманат АЙДАБЕГОВА

кечимиш хуънхъ галаз алакъалу яз башсагъулгъувал гузва.

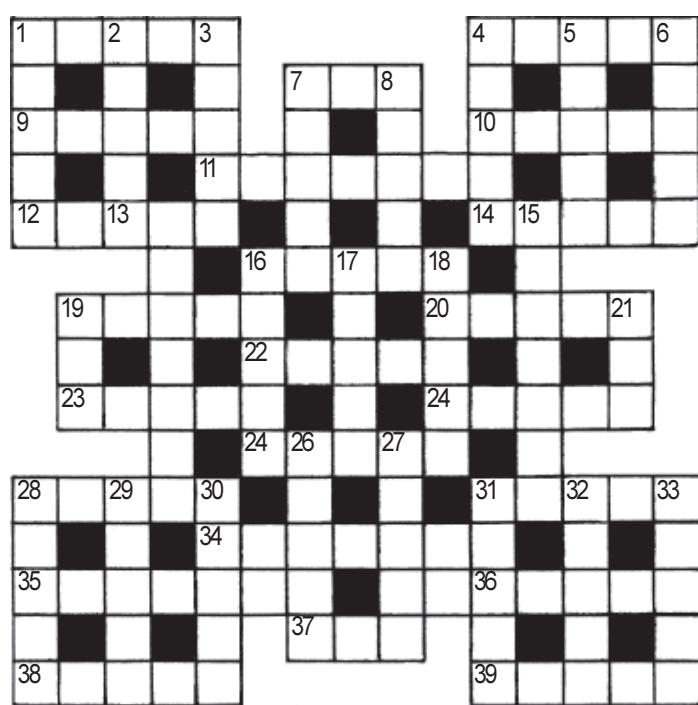
Малумат

Гъуърметлу газет къелзавай ватандашар! 26-февралдин йикъан сяддин 3-даз Махачъалада, Р.Гъамзатован тъварунхъ галай Милли библиотека чи машгур юрист, писатель, филологидин илимрин кандидат Сардар Абдан (Межидован) яратмишунриз талукъ мярекат жеда. Милли литературадал рикъ алай вирибурувай ана иштиракиз жеда.

Тешкиллувилин комитет.

Кроссворд

Түккүрьрайди - Абдула АБДУЛЛАЕВ, Ивигар

ДУВЗ ЦИАРАРА: 1. Чайгъун, саврух. 4. Ичерин сорт. 7. Фу чрадай чка. 9. Цин тъвар. 10. Авсият, рагун. 11. Юкъван гъал. 12. Нерай рагадайди. 14. "...Дагъустан" (А.Гъасан). 16. Мажибин са пай. 19. Хуррун, вацун тъвар. 20. Вагъши гъайван. 22. Харат устлардин алат. 23. Дишегълидин тъвар. 24. Шей маса гун. 25. Музъакантриз ва къульзай рушаз пул гун. 28. Халисан, вафалу, итимдин тъвар. 31. Картайрин къватлап. 34. Мискиндиз килигзивайди. 35. Дерин. 36. Цин тъвар. 37. Хранвай, къвалин чилик веъбедай шей. 38. Азарлудаз тайнарнай тъльн (урус гаф). 39. Тъкъуль къал.

ТИК ЦИАРАРА: 1. Расу балкъан. 2. Лаша кард. 3. Къавчин къаб. 4. Улакъ. 5. Явакъан, къекъвераг. 6. Жегъил гамиш. 7. Дибдин падеж. 8. Дагъустандин халъдин шай. 13. Виликан Советрин Союздин са республика. 15. Дува капл, зикир авун. 16. Тупларик акатдай азар. 17. Гъашаратва ся ятнин герек затл. 18. Къал, кукъун, хъел. 19. Наврузбет. 21. Экв. 26. Гъукумат, шегъер. 27. Дагъустандин са район. 28. Къумекдиз агъкъун. 29. Секундилдайни тимил вахт. 30. Мектебдин, заводдин, къелунин вахтада хуън (урус гаф). 31. Гъукуматдин яракъуль къуватар. 32. Фан жуъре. 33. Ракъиникай далда, къайивал. 37. Евлах. 38. Туъмен.

ТИК ЦИАРАРА: 1. Агъул. 2. Къисас. 3. Бурав. 4. Къантла. 5. Аран. 6. Бахча. 8. Тахта. 13. Алверчи. 14. Залпанд. 15. Мисал. 16. Набат. 17. Тайча. 18. Штрих. 19. Луялар. 20. Марал. 26. Ифрит. 28. Ахвах. 29. Хесет. 30. Разим. 31. Елкен. 33. "Нива". 34. Желе.

Агъвалатар

Крчар алачир лам

С.А.АБДУРАШИДОВ

Чи хуъре ламар амачиз гзаф йисар алатнава. Гъакъл хъайила, мектебдин аялриз ламар вуч гъайван ятла чиз амукунч.

Рутулай пар алай лам газ регъуъз са итим атамазди, мектебдин аял